

Hodnotová orientace současné dospívající generace

Klára Pavelková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav marketingových komunikací
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Klára Pavelková**
Osobní číslo: **K16375**
Studijní program: **B7202 Mediální a komunikační studia**
Studijní obor: **Marketingové komunikace**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Hodnotová orientace současné dospívající generace**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracování rešerše literárních zdrojů zabývajících se primárně hodnotovou orientací v kontinuitě s cílovou skupinou, kterou představuje současná dospívající mládež.
2. Na základě teoretické báze specifikace cíle a nastavení výzkumné otázky.
3. Stanovení metody výzkumu opírající se o kvantitativní výzkum realizovaný u současné dospívající mládeže (ZŠ a SŠ).
4. Na základě provedené literární rešerše a výsledků kvantitativního výzkumu zodpovězení výzkumné otázky a předložení případných doporučení.
5. Předání získaných informací vyučujícím na školách, kde proběhne výzkum a využití získaných dat pro rozvoj daného tématu v diplomové práci.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

EYRE, L. a R. M. 2007. Jak naučit děti hodnotám. Vyd. 2. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-275-1

HELUS, Z.: 2003. Osobnost a její vývoj. ISBN 80-7290-125-7

MACEK, P. 2003. Adolescence. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7

NAKONEČNÝ, M. 1996. Motivace lidského chování. ISBN 80-200-0592-7

SAK, P. a KOLESÁROVÁ, K. 2004. Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace. Praha: Svoboda Servis. ISBN 80-86320-33-2

VÁGNEROVÁ, M. 2000. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Marcela Göttlichová

Ústav marketingových komunikací

Datum zadání bakalářské práce:

31. ledna 2019

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 1. dubna 2019

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

Mgr. Josef Kocourek, PhD.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 24.4.2019

Jméno a příjmení studenta: KLÁRA PAVELKOVÁ
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá hodnotovou orientací současné dospívající generace. První část práce nastiňuje teoretická východiska problematiky hodnot, dále se zabývá charakteristikou adolescence, vývojem v tomto období, hledáním identity a vnímáním autorit a následně se soustřeďuje na vliv médií na adolescenty. Teoretickou část práce uzavírá metodologie výzkumu. Druhá, tedy praktická část práce, se zabývá provedením a vyhodnocením kvantitativního výzkumu formou dotazníku, jehož cílem je zjistit hodnotovou orientaci současné mládeže ve věku 13–19 let v Moravskoslezském a Zlínském kraji a následně provést komparaci výsledků výzkumu dle typu navštěvované školy a podle genderu. Práce přináší aktuální pohled na danou problematiku.

Klíčová slova: adolescence, hodnoty, hodnocení, hodnotová orientace, individuace, socializace, volný čas, výchova k hodnotám, žebříček hodnot

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the value orientation of the contemporary teenage generation. The first part of the thesis outlines the theoretical bases of the value issue, then it deals with the characteristics of adolescence, the development in this period, the search for identity and the perception of the authorities and then focuses on the impact of the media on adolescents. The theoretical part of the thesis is completed by research methodology. The second, i.e. the practical part of the thesis deals with the implementation and evaluation of quantitative research in the form of a questionnaire, its target is to determine the value orientation of the current youth between 13 to 19 years of age in the Moravian-Silesian and Zlin regions and then to compare the results of research according to the type of attended school and by gender. The thesis brings a current view of the issue.

Keywords: adolescence, value, valuation, value orientation, individuation, socialization, leisure time, upbringing towards the values, value ladder

Velké díky patří vedoucí mé práce, PaedDr. Marcele Göttlichové, za cenné rady, vstřícný přístup a čas, který mi věnovala. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, zejména rodičům, za podporu během celého dosavadního studia. V neposlední řadě děkuji svým přátelům za podporu, trpělivost a všechna slova povzbuzení, kterými mě v posledních měsících zahrnovali. Nejvíce ze všech však děkuji svému Vítovi za to, že tady pro mě vždycky byl a je, za motivaci vytrvat a dát do toho všechno.

Děkuji!

„Vše se zdá být nemožné, dokud to není hotové.“

- Nelson Mandela -

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE	10
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ HODNOTA, HODNOTOVÁ ORIENTACE A HODNOCENÍ	10
1.1.1 Hodnota	10
1.1.2 Hodnotový systém, hodnotová orientace	11
1.1.3 Hodnocení	11
1.2 KLASIFIKACE HODNOT	12
1.3 VÝZNAM HODNOT	14
1.4 VÝCHOVA K HODNOTÁM	14
2 OBDOBÍ ADOLESCENCE	16
2.1 CHARAKTERISTIKA ADOLESCENCE	16
2.2 VÝVOJ V ADOLESCENCI.....	17
2.2.1 Tělesný vývoj	17
2.2.2 Inteligence	18
2.2.3 Emoce.....	18
2.2.4 Mravní vývoj.....	18
2.2.5 Socializace.....	19
2.2.6 Vztah k dospělým.....	19
2.2.7 Vztah k vrstevníkům	19
2.2.8 Vztah ke škole a vzdělání.....	20
2.3 UTVÁŘENÍ IDENTITY.....	20
2.4 ADOLESCENTI A VOLNÝ ČAS	22
2.5 AUTORITY	22
3 VLIV MÉDIÍ NA ADOLESCENTY	25
3.1 POZITIVNÍ A NEGATIVNÍ ÚČINKY MÉDIÍ NA DOSPÍVAJÍCÍ	25
3.2 SOCIÁLNÍ SÍTĚ	25
3.2.1 Nejpoužívanější sociální sítě současnosti	26
3.2.2 Rizika na sociálních sítích.....	26
3.2.3 Důležitost sociálních sítí pro adolescenty	26
METODOLOGIE	28
SPECIFIKACE CÍLE PRÁCE	28
NASTAVENÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
ÚČEL ŠETŘENÍ	28
METODA SBĚRU DAT	28
VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	29
METODIKA	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 ANALÝZA DAT	31

4.1	ÚVOD K VÝZKUMNÉ ČÁSTI	31
4.2	VYHODNOCENÍ	31
4.2.1	Úvodní otázky	32
4.2.2	Osobní otázky a otázky o rodině a škole	32
4.2.3	Hodnotová orientace mládeže	45
4.3	INTERPRETACE DAT	50
4.3.1	Verifikace výzkumných otázek	52
4.3.2	Doporučení	52
	ZÁVĚR	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
	SEZNAM OBRÁZKŮ	57
	SEZNAM TABULEK	58
	SEZNAM PŘÍLOH	59

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Hodnotová orientace současné dospívající generace. Někdo by mohl namítnout, že výzkumů na toto téma bylo provedeno již mnoho. Důležité je však slovo „současné“. Každá doba má něco svého, jiného, charakteristického. V posledních letech často dochází k velkým změnám ve společnosti. Technologie se neustále posouvají dopředu, vyvíjí se a ovlivňují tak životy celého obyvatelstva. Ale nejsou to pouze technologie, co ovlivňuje priority lidí, jejich hodnoty a celkové vnímání života. Je to politická situace u nás i ve světě, krize, které přichází a žádají si řešení, celková spokojenost společnosti, kterou ovlivňuje spousta faktorů. Proto je důležité tyto výzkumy provádět znovu a znovu, výsledky se mohou lišit podle aktuální situace ve světě.

A kdo ovlivňuje hodnoty adolescentů? Jestliže je pravda, že dospívající odráží aktuální stav celé společnosti, dá se to nějak ovlivnit? Jak je na tom tedy momentálně společnost? Jaké hodnoty jsou na prvních příčkách adolescentů? Odpovědi na tyto otázky budou nastíněny v obou částech práce.

První část, tedy část teoretická, se zabývá vymezením základních pojmů hodnota, hodnotová orientace a hodnocení, dále klasifikací hodnot, jejich významem a výchovou k hodnotám. Druhá kapitola teoretické části se věnuje charakteristice adolescence, vývoji dospívajících v tomto období, utváření identity, otázkám volného času a vnímání autorit. Třetí kapitola je věnována vlivu médií na adolescenty, především jejich pozitivním a negativním účinkům na jedince a sociálním sítím, jejich charakteristice, rizikům a důležitosti pro dospívající. Teoretickou část uzavírá metodologie výzkumu, v níž jsou stanoveny cíle výzkumu a výzkumné otázky.

Druhá, praktická, část práce bude věnována interpretaci výsledků kvantitativního výzkumu formou elektronického dotazníku. Některé otázky budou vyhodnocovány s pomocí grafů a tabulek. Respondenty dotazníkového šetření budou žáci základních a středních škol v Moravskoslezském a Zlínském kraji ve věku 13–19 let. Cílem výzkumu je zjistit hodnotovou orientaci současné dospívající mládeže a následně porovnat hodnotové orientace respondentů základních a středních škol, ale i z pohledu genderu.

Jedním z důvodů, proč bylo vybráno pro zpracování předložené téma, je fakt, že sourozenci autorky jsou zrovna v adolescentním věku. Bratr v rané adolescenci (pubescenci) a sestra v pozdní adolescenci. Proto se zdálo být zajímavé zpracovat dané téma a lépe tak pochopit současnou generaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE

Hodnoty jsou základními stavebními kostkami našich životů. Každý den se potýkáme s rozhodováním, s činy a s příležitostmi, které posuzujeme a vykonáváme nejen na základě všeobecných principů, ale i hodnot. Hodnota není univerzální slovo, pro každého má jiný velmi individuální význam. Existují hodnoty, které jsou společností upřednostňovány a lidem až trochu vnucovány, avšak je na každém jedinci, jak nakonec zvolí on. Ideálním případem je volba na základě jasně stanovených hodnot, bohužel většina lidí nemá ve svých hodnotách jasno nebo alespoň neví, jak podle nich žít. Proto většina lidského jednání probíhá na základě hodnot přijímaných zvenčí. Člověk si tak utváří hodnotový systém, který se pak projevuje v jeho hodnotové orientaci.

1.1 Vymezení pojmů hodnota, hodnotová orientace a hodnocení

1.1.1 Hodnota

Pojem „hodnota“ je v každé společensko-vědní disciplíně vnímán odlišně. Tento termín totiž zahrnuje spoustu dalších pojmů, jakými jsou například ideály, myšlenky, motivy, činy a cíle. Rozdíl mezi potřebou a hodnotou spočívá v tom, že hodnoty jsou na rozdíl od potřeb uskutečňovány na základě naší svobodné vůle. Proto rozhodnutí a činy, které jsou prováděny na základě svobody, řadíme do sféry hodnot (Göbelová, 2015, s. 40).

Hodnoty lze také chápat jako určitý proces, skryté hodnocení, kdy člověk dává přednost nějaké činnosti, osobě nebo věci před ostatními, anebo se jí naopak vyhýbá. Všichni lidé mají své hodnoty a často si z nich vytvářejí celý žebříček, ve kterém určují pořadí již zmíněných činností, osob a věcí dle důležitosti. Hodnoty si člověk vytváří v období dospívání a v průběhu života je mění jen minimálně (Hornáková, 2011, s. 29).

Dorotíková (1998) vnímá hodnoty jako všeobecně platné normy lidského chování. V případě, že by lidé jednali na základě toho, co oni sami považují za hodnotné, mohla by být společnost vystavena nebezpečí egoismu a destrukce. Z toho vyplývá, že hodnoty nemohou být výlučně individuální. Společnost by měla ve svém vlastním zájmu usilovat o vyšší hodnoty a trvat na jejich závaznosti.

Nakonečný (1996) tvrdí, že hodnoty člověku pomáhají hlídat sebe sama, aby byl skutečně takový, jaký být chce. Existují případy, ve kterých se člověk určité hodnoty vzdá pro hodnotu vyšší, př. přestane prosazovat politické ideje, pokud to ohrožuje existenci jeho rodiny.

1.1.2 Hodnotový systém, hodnotová orientace

„Hodnotová orientace je hierarchicky uspořádaný soubor hodnot přijatý jedincem, skupinou, společenstvím. Představuje souvislý, stabilní systém hodnot regulujících a usměrňujících chování jedince. Patří tak k nejdůležitějším součástem vnitřní struktury naší osobnosti, protože reflektuje naše zkušenosti, umožňuje hodnotit, rozlišovat dobré a zlé, podstatné a nepodstatné“ (Göbelová, 2015, s. 43).

Hodnotová orientace v sobě nese základní znak orientace jako takové, a tím je zaměřenost. Hodnotový systém dává prostor různě orientovanému chování, z čehož lze soudit, že hodnotová orientace představuje problém volby a rozhodování, který je ale zároveň i jejím smyslem. Tím totiž není přijímat veškeré hodnoty a zaznamenávat je, nýbrž pochopit hodnotovou povahu skutečnosti tak, aby se člověk dokázal rozhodnout o svém subjektivním vztahu k ní. Hodnotová orientace je především o tom, které hodnoty člověk upřednostňuje a se kterými naopak nesouhlasí, které považuje za určující a které naopak za bezvýznamné. To znamená, že mezi hodnotami jsou vztahy utvářeny hierarchickým uspořádáním podle důležitosti (Dorotíková, 1998).

Společenský vývoj se uskutečňuje buď prostřednictvím revolucí, nebo procesů s plynulým charakterem, jejichž hlavními nositeli, tzn. nositeli změn v hodnotovém systému, je mladá generace. Proto výsledky výzkumů hodnotové orientace mládeže ukazují aktuální hodnotový systém společnosti. Utváření hodnotového systému současné dospívající generace probíhá za složitých podmínek, při kterých se jedinec dozvídá o možnosti jednat proti hodnotovému systému společnosti. V tomto systému dochází ke střetu hodnotového systému předchozí a současné kapitalistické společnosti, odráží hodnoty spojené s globalizací a evropskou identitou. Z hodnoty nelze přímo vyvozovat jednání, stejně jako z jednání nelze jednoznačně vyvozovat hodnoty, neboť mezi nimi není taková závislost, která by to umožňovala (Sak a Saková, 2004, s. 9).

1.1.3 Hodnocení

Hodnocení je součástí každodenního života. Denně reagujeme na určité skutečnosti, neboli hodnotíme, co se nám líbí nebo nelíbí, co je pro nás podstatné a co ne. Hodnotit můžeme i lidi a jejich chování, události, věci nebo rozhodnutí ostatních i naše vlastní. Hodnotit znamená přisuzovat něčemu význam. Během procesu hodnocení je vztah subjektu a objektu usměrňován intenzitou současné hodnoty. Hodnocení může být charakterizováno jako vnímání činů, událostí a věcí prostřednictvím našich hodnot (Göbelová, 2015, s. 46).

Hodnotící činnosti obsahují tyto základní prvky:

- subjekt hodnotící činnosti,
- předmět hodnocení,
- cílová orientace hodnocení,
- soustava hodnot nebo kritérií použitelných v daném typu hodnocení,
- vlastní hodnocení,
- prezentace výsledků vlastního hodnocení (Göbelová, 2015, s. 46).

1.2 Klasifikace hodnot

Klasifikace hodnot je komplikovaný proces, který však lze částečně uskutečnit třízením hodnot do obecnějších pojmových celků. Předpokladem klasifikace jsou stabilní kritéria, která vyplývají z existujících teorií a definic, jejichž předmětem jsou předpoklady chování na základě hodnot (Cakirpaloglu, 2009).

Dragomir Pantiće (in Cakirpaloglu, 2009) uspořádal hodnoty podle obecných teoretických a metodologických kritérií, níže je uvedeno pouze rozdělení hodnot dle teoretických kritérií.

TEORETICKÁ KRITÉRIA – zahrnují v sobě tři dimenze formální klasifikace: objektivnost – subjektivnost, specifčnost – obecnost, relativnost – univerzálnost, k těmto poměrům patří následující kritéria dělení hodnot:

- nositel hodnot – dle tohoto kritéria se hodnoty dělí na **individuální, skupinové a univerzální**;
- původ hodnoty – podle původu lze rozlišovat hodnoty **individuální a institucionální**;
- vztah k přirozenosti člověka a živočichů;
- role hodnoty – dle tohoto kritéria lze rozlišovat hodnoty – **prostředky a hodnoty – cíle**;
- pozice v hierarchii – podle pozice se hodnoty dělí na **D-hodnoty** (biologická povaha) a výše postavené **B-hodnoty** (tendence k růstu osobnosti);
- stupeň obecnosti – podle tohoto kritéria jsou některé hodnoty **specifickými preferencemi** a ty **druhé generalizovanými postoji**;
- podstata hodnoty – dle podstaty se hodnoty dělí na očekávané, neboli **normativní standardy chování** a hodnoty směřující k **naplnění existence**;

- funkce lidských hodnot – toto kritérium rozlišuje hodnoty **adaptující, ochranné, poznávací a sebeaktualizující**;
- obsah hodnoty – dle obsahu se hodnoty dělí na **normativní** a na **preference**;
- oblast směřování hodnot – toto kritérium rozděluje hodnoty dle typu dobra. Existují hodnoty **morální, estetické, náboženské** a jiné;
- intenzita projevu hodnoty – dle intenzity projevu jsou hodnoty děleny na **explicitní a implicitní, manifestní a latentní, aktuální a potenciální**;
- stupeň vědomosti – určuje hodnotu buď jako **vědomou**, nebo **nevědomou**;
- stupeň zakotvenosti – tímto kritériem lze odlišit hodnotu **povrchovou** či **deklarovanou** od hodnoty **pravdivé, autentické** či **vnitřní**;
- umístění hodnoty – rozlišuje hodnoty **subjektivní a objektivní**;
- stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby – rozlišuje hodnoty na **konkrétní a abstraktní**;
- modalita účinku – toto kritérium rozlišuje **pozitivní a negativní, progresivní a regresivní, potenciální a aktuální** hodnoty;
- časová dimenze – rozlišuje hodnoty na **minulé, současné a budoucí**;
- způsob přístupu ke skutečnosti – dle tohoto kritéria lze hodnoty dělit na **ontologické, teologické a normativní**.

Kučerová (1996) nabízí stručnější klasifikaci hodnot dle dimenzí, ve kterých člověk prožívá sebe i svět:

1. **Přírodní hodnoty** – ty se dále dělí na:
 - hodnoty životní, odpovídající potřebám přírodní podmíněnosti a existence, jakými jsou například zdraví či zdatnost;
 - sociální hodnoty, vyplývající ze vztahu člověka k ostatním lidem i k sobě samému.
2. **Civilizační hodnoty** – jsou podmínkou a výsledkem společenské organizace, výroby a směny, komunikace a společenského poznání.
3. **Duchovní hodnoty** – kultura v užším smyslu, lidská osobnost a její vnitřní bohatství, například sebereflexe, citové bohatství a vzdělanost.

1.3 Význam hodnot

Göbelová (2015) uvádí rozdělení podle McGuireho. Ten dělí funkce hodnot na **individuální** a **sociální**.

Individuální funkce se týkají jednotlivce, jejich účelem je podpora schopnosti adaptovat se fyzickým a kulturním nárokům. Kromě toho také pomáhají při procesu individuálního rozvoje. Hodnoty s individuální funkcí jsou vzory chování přijímané člověkem v průběhu socializace. Mezi další funkce individuálních hodnot řadíme například sebehodnocení, duchovní hodnoty a naplnění smyslu života, souhrnně mohou být tyto pojmy nazývány jako proces individuálního rozvoje či růstu. Hodnoty působí nejen v duchovním, ale i ve fyzickém světě. První skupina funkcí pomáhá jedinci zařadit se do společnosti, umět se chovat a rozhodovat, pomocí druhé skupiny si člověk může vytvořit smysl života a nabýt vědomí o sobě samém (Göbelová, 2015, s. 41–42)

Sociální funkce dělí McGuire (in Göbelová, 2015, s. 42) na dvě části. Rozlišuje funkci **sociální integrace** například prevence deviantního chování a **sociální racionalizace**. Díky této funkci jsou upravovány zájmy jedinců tak, aby se staly přijatelnými pro co největší část společnosti, tzn. vytváří se hodnoty pro celou společnost. Obě tyto funkce jsou pro společnost důležité.

1.4 Výchova k hodnotám

Linda a Richard Eyrovi (2007) tvrdí: „*Respektovaná a univerzálně „přijatelná“ hodnota prospívá jak člověku, který ji uznává, tak lidem, s nimiž v duchu této hodnoty jedná.*“ Dále upřesňují, že hodnotou se myslí vlastnost, která:

- a) se násobí a prohlubuje, a to i v případě, že jí nevěnujeme vědomou pozornost;
- b) se vyznačuje faktem, že čím více ji projevujeme (může se jednat o vztah k sobě, nebo k druhým), tím více se nám jí vrací (buď od nás samých, nebo od druhých).

Na základě této definice sestavili seznam dvanácti vybraných hodnot, které dále dělí na **hodnoty bytí** a na **hodnoty dávání**.

Hodnoty bytí (kdo jsme)

1. Poctivost
2. Odvaha
3. Mírumilovnost
4. Samostatnost a výkonnost
5. Sebekázeň a střídmost
6. Věrnost a zdrženlivost

Hodnoty dávání (co dáváme druhým)

1. Oddanost a spolehlivost
2. Respekt a úcta
3. Láska
4. Nesobeckost a citlivost
5. Vlídlost a srdečnost
6. Spravedlnost a milosrdnost

Nejlepším způsobem, jak vychovat děti k hodnotám, je být jim dobrým příkladem. Nejúčinnější jsou činy a ne slova. Další významnou roli hraje využívání pro ně atraktivních metod, kterými jsou například vyprávění, hry a využití fantazie. Nikdo nepřijme hodnoty v rámci výchovy hned, jedná se o zdoluhavý proces, a proto se vyplatí každé hodnotě věnovat delší čas, například jeden celý měsíc.

Pomůcky, které mohou být využívány v procesu výchovy k hodnotám:

- **hraní rolí a slovní hry** – způsob, který pomůže dětem vžít se do dané situace a zakusit tak důsledky svého chování;
- **dospělé diskuze** – v tomto typu diskuzí je vhodné mluvit o morálce a důležitosti konkrétních hodnot;
- **chvála a povzbuzování** – velká síla a pomoc dětem naučit se chovat podle určité hodnoty;
- **odměny a ocenění** – v tomto případě se jedná o viditelné odměny za snahu;
- **druhá šance** – umožňuje dítěti napravit své chování bez zbytečného kritizování;
- **hodnota a její opak** – vést diskuzi, nabádat děti k hledání protikladu od dané hodnoty a následně rozhodnutí, zda lidem pomáhá, nebo jim ubližuje;
- **oceňování pozitivního chování a nevěnování pozornosti negativnímu** – nepovažovat dobré chování za samozřejmost, ale všimnout si ho a oceňovat.

Dětem různého věku vyhovují různé způsoby výchovy. **Předškolákům** se nejvíce líbí hraní her a vyprávění příběhů, opomenuty nesmí být ani pochvaly a ocenění, **školáci** rádi hrají slovní hry a ostatní hry, při kterých mají rozpoznávat následky daného chování, učení citátů a přísloví souvisejících s hodnotami, **dospívající** nejvíce ocení „dospělé diskuze“, rozhovory o protikladném účinku hodnot, které chování zraňuje a které těší, uvádění konkrétních příkladů ze života jejich vrstevníků (Eyre a Eyre, 2007, s. 11–18).

2 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Adolescence neboli dospívání je jednou z velmi důležitých a zajímavých etap života. Mnoho lidí pociťuje, že konečně začínají naplno žít, uvědomují si sami sebe, své pocity a potřeby. Toto období bývá provázeno mnohými otázkami směřujícími k vlastnímu sebehodnocení a ke smyslu života (Macek, 2003, s. 7).

2.1 Charakteristika adolescence

Pojem adolescence je odvozen z latinského slovesa *adolescere*, což v překladu znamená dospívat, dorůstat. Periodizace tohoto období se u jednotlivých autorů velmi liší, ale obecně by se dalo říct, že se jedná o celé období mezi dětstvím a dospělostí. Macek (2003) dané období rozděluje dále na tři fáze:

1. **Časná adolescence** 10 (11) – 13 let – dominantními jsou v tomto období změny pubertální, např. silnější zájem o vrstevníky opačného pohlaví;
2. **Střední adolescence** 14–16 let – toto období se vyznačuje hledáním osobní identity, své jedinečnosti;
3. **Pozdní adolescence** 17–20 let nebo déle – v této fázi dominuje především sociální předpoklad identity, to znamená potřeba někam patřit, být součástí sociální skupiny, sdílet svůj život s druhými.

Hlavním znakem je dovršení pohlavního zrání, fyzický i duševní růst a sociální učení. Další znaky adolescence jsou kulturně i historicky spíše proměnlivé (Macek, 2003).

Říčan (2004) naopak dělí období dospívání na **období pubescence**, trvající od 11 do 15 let a **období adolescence**, které navazuje na pubescenci a trvá do 20 až 22 let.

Jak už bylo zmíněno, každý autor dělí období dospívání jinak, pro účely této práce se zdá být nejvhodnější dělení podle Marie Vágnerové (2012), která jej dělí na období rané a pozdní adolescence. Do období **rané adolescence** (často označované jako pubescence) řadí jedince ve věku od 11 do 15 let, ale připouští i jistou individuální variabilitu. Mezi typické znaky tohoto období řadíme především tělesné změny, pohlavní dozrávání. Značné proměny mohou být pozorovány i v myšlení (abstraktní myšlení, „denní snění“...) a v emočním prožívání (zvýšená emoční labilita, problémy se sebezpřijetím...). V tomto období nabývají na důležitosti vztahy s vrstevníky, ztotožnění se s nimi, naopak vztahy s rodiči často upadají, dochází ke konfliktům mezi nimi a dospívajícím. Důležitým znakem tohoto období, které

pozvolně končí s koncem povinné školní docházky, je i první zamilovanost a potřeba získání přijatelné pozice ve světě.

Následné období **pozdní adolescence** Vágnerová vymezuje na období od 15 do 20 let, opět s jistou individuální variabilitou. Charakteristickým znakem vstupu do této fáze je pohlavní dozrání a s ním spojený první pohlavní styk, ke kterému většinou dochází právě v tomto období. Zároveň probíhají komplexní psychosociální proměny osobnosti jedince. Významným sociálním mezníkem je ukončení profesní přípravy a následná volba povolání nebo navazující studium. Toto další pokračování rozhoduje o nabytí nebo oddálení ekonomické nezávislosti, která nastává nejpozději u vysokoškoláků. Ve velké míře se rozvíjejí vztahy s vrstevníky, nejen ty přátelské, ale především partnerské. Další velmi podstatnou proměnou je dosažení plnoletosti a tím i nabytí plné právní zodpovědnosti.

V této fázi života dochází také ke změně postoje k budoucnosti. Pro adolescenty je vztah k budoucím možnostem svobodný, ví, že mají na výběr, naplnění některých rolí však ještě odkládají na později. Na rozdíl od svých rodičů dospívající žijí převážně současností. Toto odlišné vnímání může být zdrojem konfliktů. Úkolem přechodného období dospívání je především dát dospívajícímu dostatek času a možností, aby dosáhl všech podmínek pro to stát se dospělým ve všech sférách, ve kterých to současná společnost vyžaduje (Vágnerová, 2000, s. 253–254).

Následná podrobnější charakteristika vývoje v adolescenci, utváření identity, otázky volného času, ale i vnímání autorit je zobecněna pro celé období adolescence od 11 do 20 let.

2.2 Vývoj v adolescenci

2.2.1 Tělesný vývoj

V oblasti tělesného vývoje je velký rozdíl mezi chlapci a děvčaty. Zatímco chlapci ještě výrazně rostou do výšky, dívky už jen nepatrně. Svalstvo mohutní, tudíž chlapci dosahují mužných proporcí. Dívčí postava získává ženské křivky, a to především v oblasti boků a ňader. Chlapcům raší vousy, rozvíjí se problémy s akné a mutace hlasu se dostává do další fáze. Tělesný vývoj v období adolescence přináší mnohdy nemalé psychické problémy, neboť zde vyniknou rozdíly mezi vrstevníky. Chlapci mohou trpět zejména v případě malého vzrůstu, nebo pokud mají stále vysoký hlas či nedorostlé vousy. Dívky mívají problém smířit

se s nadměrnou výškou nebo mužným vzhledem obecně (malá ňadra, široká ramena apod.). Vlastní tělo se dostává do středu pozornosti víc než dřív (Říčan, 2004, s. 193–194).

2.2.2 Inteligence

Vývoj inteligence přetrvává po celou dobu dospívání až do časné dospělosti, kdy mnohdy ještě stále není u konce. I přesto, že vývoj postupuje pomaleji, zejména u jedinců vykonávajících intelektuálně náročnou práci, lze tvrdit, že se dospívající přinejmenším blíží svými intelektovými schopnostmi k maximálnímu výkonu. V hromadění a zpracovávání informací často předčí starší lidi. Celkově dochází v této fázi k výrazné změně způsobu myšlení a ke zkvalitnění myšlenkových operací (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 149).

2.2.3 Emoce

Během adolescentního období, a to především na jeho začátku jsou jedinci emočně labilní, trpí častými změnami nálad, jejich chování je mnohdy velmi impulzivní a nepředvídatelné, ve svých názorech bývají nestabilní. Tato emoční labilita se pak projevuje ve zhoršené koncentraci, což ztěžuje studium, na které je v tomto období kladen velký důraz. Kromě toho se u některých mohou objevit i poruchy spánku, či poruchy příjmu potravy. Mnoho dospívajících samo nerozumí těmto svým projevům, a tak se mnohdy uzavírají do svého nitra (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 147).

2.2.4 Mravní vývoj

Na otázku, jestli jsou současní adolescenti opravdu mravně lhostejní a povrchní, jak mnozí tvrdí, Langmeier (2006) odpovídá: *„Dnešní mládež se zabývá různými otázkami svědomí, odpovědnosti a viny, spravedlnosti a zla spíše intenzivněji, ale zároveň i střízlivěji, tj. odmítá laciný sentimentalismus a formální konformismus, v němž vidí zbabělost a prodejnost starší generace.“*

V adolescenci platí pravidlo „všechno, nebo nic“, proto jsou dospívající často morálními fanatiky. Společnost i veškeré autority ve svém okolí soudí podle absolutních norem, ale sami podle nich nedokáží žít. Tudiž se stává, že pokud zjistí, že tyto absolutní ideály jsou nedosažitelné, může dojít k druhému extrému a tím je bezohledný egoismus (Říčan, 2004, s. 210–212).

2.2.5 Socializace

Během procesu socializace získává adolescent nové role a ty stávající se mění nebo rozvíjejí. Tyto role mohou posilovat sebevědomí dospívajícího, ale stejně tak mohou být pro ně i zátěží. Mezi role, které se v tomto období mění nebo přibývají, patří např. předprofesní role, profesní role, role člena určité skupiny, role blízkého přítele a partnerská role. Jedinec je v této fázi stále více akceptován jako dospělý, a proto se od něj vyžaduje adekvátní chování a odpovědnost za své činy. Důležitými mezníky tohoto období je změna školy, jakožto i změna školního kolektivu a následně nástup do další vzdělávací instituce či do zaměstnání. Tyto změny prostředí nutí dospívajícího k přizpůsobení se a přijetí tamějších pravidel (Vágnerová, 2012, s. 397–398).

2.2.6 Vztah k dospělým

Předpokladem vývoje adolescenta jsou i různé změny ve vztazích, především dochází k odpoutání od rodinných vazeb. Vztahy by se měly proměnit ve smyslu přijetí osamostatnění dospívajícího a zachování pozitivního vztahu mezi dítětem a rodiči. Pro adolescenta je ovšem chování rodičů modelem určitého způsobu života, a tak se k němu staví kriticky. Názory, hodnoty, chování a vystupování i celkový styl života svých rodičů hodnotí kriticky a srovnává ho s ideálem, který si vytvořil. Díky tomu si formuje představu o své budoucí identitě i způsobu, jakým by chtěl v budoucnu žít. Kritika rodičů proto nepředstavuje pouze naivní odpor, který je typický pro pubescenty, ale především jeden ze způsobů hledání. Role dospělého při vývoji adolescenta je však nepostradatelná. Adolescent potřebuje někoho, kdo by mu imponoval, bral ho vážně a pomáhal mu ve formování názorů, přijímal ho jako rovnocenného partnera a byl pro něj přirozenou autoritou (Vágnerová, 2000, s. 281–283).

2.2.7 Vztah k vrstevníkům

Smyslem existence vztahů s vrstevníky je emancipace od rodiny a pozvolné osamostatnění.

Vztahy s vrstevníky pomáhají uspokojit některé psychické potřeby:

- **potřeba stimulace** – kontakt s blízkým vrstevníkem, sdílení prožitků, př. tanec na diskotéce, sport, cestování apod.;
- **potřeba orientace a smysluplného učení** – řešení situací s vrstevníky, učí se od ostatních sociální strategie a zkoumá jejich účinnost v různých situacích;
- **potřeba citové jistoty a bezpečí** – vrstevnické vztahy;

- **potřeba partnera opačného pohlaví** – naplnění partnerského vztahu včetně sexuality. Tato potřeba má tři úrovně – psychickou, sociální a fyzickou (Vágnerová, 2000, s. 284–287).

2.2.8 Vztah ke škole a vzdělání

Většina dospívajících ve škole splní jen to, co je povinné. Zbytečně se nenamáhá. Dospívající už neusilují o výborný prospěch a nabytí nových znalostí, většinou mají svůj konkrétní, pro ně důležitý cíl. Tím může být například přijetí na zvolený obor a podle toho se pak odvíjí veškerá jejich snaha. Často se staví k výuce kriticky, a to především proto, že přemýšlí hypoteticky o různých variantách a posuzují probíranou látku podle jejich přesvědčení o užitečnosti přijímaných informací. Dalším důvodem kritického postoje k výuce může být nezvládání daného učiva. Pocit, že se jim nedaří, snižuje jejich motivaci (Vágnerová, 2012, s. 412–414).

Během závěrečných let studia si volí adolescent své povolání. Tato volba je důležitá nejen pro jedince, ale i pro společnost. Jedinec si volí povolání tak, aby ho co nejvíce uspokojovalo a aby v něm mohl uplatnit své schopnosti a zájmy. Na druhou stranu společnosti záleží na tom, aby přibyl další pracovník, který by nejlépe plnil společenské úkoly. Jaide (in Langmeier, 2006) uvádí tři typy volby povolání:

- **Typ A** – tento typ přizpůsobuje volbu svého povolání přáním a rozhodnutím dospělých autorit, nejčastěji rodičů, nebere ohledy na své vlastní zájmy;
- **Typ B** – dospívající, kteří patří k tomuto typu, sice mají svá přání a představy, ale ty nejsou dostatečně specifické, a proto volba povolání nakonec probíhá pod tlakem z okolí;
- **Typ C** – adolescenti patřící do této skupiny jsou cílevědomí a rozhodní, řídí volbu pouze podle svého plánu, který mají většinou dobře promyšlený.

2.3 Utváření identity

Jednu z nejužitečnějších definic identity uvedl ve své knize Říčan (2004): „*Mít identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života. Znamená to jistotu se sebou samým, zodpovědnost za své činy, realistické sebevědomí, znalost svých možností a mezí. Znamená to být pevně zakotven v tradici a podílet se aktivně na tvorbě budoucnosti, osobní i společenské. Znamená to vědět o své jedinečnosti, znát své nezaměnitelné místo,*

svou nenahraditelnost – a to všechno nejen intelektem, nýbrž celou hloubkou své bytosti. Znamená to mít větší podíl na vlastním životě.“

Mnoho dospívajících přijímá identitu, která je dána rodinnými okolnostmi nebo vyplývá ze společenských souvislostí, které vidí ve svém okolí. Tento přístup ale není ideální, ochuzuje člověka od řady možností, které by mohl získat, pokud by vynaložil vlastní úsilí a pokusil se uskutečnit vlastní představy. Tento způsob vytváření identity je založen na principu nápodoby již známých vzorů a volí ho především konformní jedinci. Pokud si ale adolescenti vytvoří identitu naprosto samostatně, v budoucnu pak budou patrně lépe odolávat všemožným tlakům a stereotypu (Vágnerová, 2000, s. 264).

Budování identity je proces, který trvá celý život, avšak v období adolescence je to úkol primární. Pokud tento proces sjednocení všech dřívějších emocionálních zkušeností, potřeb a vzrušujících pocitů neproběhne úspěšně, může nastat tzv. **difuzní neboli rozptýlená identita**. To znamená odmítání definování sebe samého jako jedinečného a odlišného od ostatních. Takový člověk často přejímá názory a chování skupiny, ve které se zrovna nachází, je lehce ovlivnitelný. Dalším stavem, který může nastat i bez pocíťování krize identity je **status náhradní identity**, kdy člověk nekriticky přejímá budoucí cíle, postoje a přesvědčení od autorit, aniž by pocíťoval potřebu ověřovat si je vlastní zkušeností. **Status moratoria** je prožívání krize identity, která je často spojována s úzkostmi a pochybnostmi bez přijetí opravdových závazků. Je to fáze hledání, zkoušení různých rolí, objevování hodnot. Za touto fází by mělo následovat stádium **dosažení identity**, ve kterém by měla být prohlubována sebereflexe. V této fázi by mělo dojít ke smysluplnému propojení minulosti, přítomnosti a budoucnosti v jeden celek (Macek, 2003).

Utváření identity probíhá v procesu tzv. individuace, který rozdělila Josselsonová (in Vágnerová, 2012) na čtyři fáze. První fází je **diferenciace**, kdy si dospívající začíná plně uvědomovat svou odlišnost nejen fyzickou, ale i psychickou. V této fázi také dochází ke změně vztahu k dospělým a zvyšuje se jeho kritičnost. Druhá fáze **experimentace** probíhá především na úrovni vlastní emancipace a možností. Ve třetí fázi **stabilizace** dochází k urovnání vztahů s rodiči. Celý proces je zakončen fází **psychického osamostatnění**, ve které se dospívající plně osamostatňuje a vytváří si identitu, která udává jeho budoucí směřování i aktuální prožitky a chování.

2.4 Adolescenti a volný čas

Sak (2004) tvrdí: „*Volný čas ve svém rozsahu a obsahu je systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů.*“

Pro samotného adolescenta má volný čas především funkci **odpočinkovou, rekreační a rozvojovou**. Podle sociologických kritérií se volným časem rozumí čas, v němž jedinec svobodně volí činnost, kterou bude vykonávat na základě svých priorit, nálad, zájmů a pocitů. Do tohoto času není zahrnut čas pracovní, školní ani čas, během kterého jsou zabezpečovány potřeby individuální a rodinné, existenční a biologické. V dětství a mládí je člověk schopen se zajímat o velmi široké spektrum aktivit, v žádném následujícím životním období už toto spektrum není tak rozsáhlé. Oblast volného času dospívajících a především obsahová náplň jejich volného času má význam pro celoživotní orientaci jedince (Sak a Saková, 2004, s. 59).

Trávení volného času dětí a mládeže závisí i na konkrétním dni. Ve školní dny tráví svůj volný čas jinak než o víkendu. Tento fakt ovlivňuje i přítomnost rodičů, pokud mají volno o víkendu nebo i přes týden. Mezi nejčastější volnočasové aktivity **během školního týdne** patří sledování televize, filmů na počítači a internet, dále pak příprava do školy, poslech hudby a návštěvy kamarádů. O **víkendu** se činnosti lehce liší, nejčastěji jsou to rodinné aktivity, sledování televize a pobyt venku s kamarády (Vodáková, 2011).

2.5 Autority

Autorita úzce souvisí s hodnotovou orientací jedince. Osoby považované za autoritu, mají velmi často v popředí svého hodnotového systému zájem o druhé. Typů autority je mnoho, v základním dělení rozlišujeme:

- **autoritu přirozenou** – je dána vrozenými osobnostními rysy;
- **autoritu získanou** – staví na autoritě přirozené, ale podílí se na ní výchova i cílené úsilí jedince.

Dále se typy autorit dělí na:

- **osobní** – přirozený vliv, vycházející z individuálních vlastností a dovedností;
- **poziční** – míra vlivu, získaná zásluhou svého postavení v systému organizace;

- **funkční** – vliv, který vyplývá z kvality výkonu určité role, splnění úkolu.

Dle formálnosti dělíme autoritu na:

- **formální** – míra vlivu, vyplývající z pozice v organizační hierarchii dané instituce;
- **neformální** – založená na lidských charakteristikách jedince.

Dalšími typy autorit jsou:

- **skutečná** – ochota podřízených, respektování dané strategie a soudržnost při krizových situacích;
- **zdánlivá** – neochota podřízených ke spolupráci, nedůvěra a neposkytnutí opory nositeli autority.

Posledním rozdělením autority je členění dle osobního vkladu:

- **statutární autorita** – bývá ztotožňována s poziční či formální autoritou;
- **charismatická autorita** – vyplývá z osobnosti a její síla může být umocňována zdravým sebevědomím, komunikačními dovednostmi atd.;
- **odborná autorita** – je postupně získávána profesními dovednostmi a znalostmi;
- **morální autorita** – je rozvíjena odpovědným vztahem k sobě samému, k ostatním lidem a ke světu (Vališová, 2008).

Imponující vlastnosti učitele (či jiné dospělé autority) požadované dospívajícími:

- **stabilita názoru** – jistota, že se jejich názor nezmění;
- **stabilita emocí** – dospělý neprojevuje výkyvy emocí, je laděn spíše pozitivně, není náladový, umí projevit smysl pro humor;
- **spravedlnost** – v případě učitele to znamená, že hodnotí všechny studenty podle stejných měřítek. Projevuje se narůstající touha dospívajících po rovnoprávnosti;
- **profesní schopnosti** – schopnost předat žákům učivo srozumitelně, jasně vymezit kritéria hodnocení předmětu (Vágnerová, 2012).

Pokud dospívající autoritu postrádají, mohou mít tendence k delikventnímu chování. Absence autority způsobuje prostor pro boj o moc v prostředí, které není řádně strukturováno. V tomto boji pak z pravidla vyhrává ten silnější, mocnější. Tento fakt ale zároveň neznamená, že pokud by dospívající měli ve svém životě skutečnou autoritu, zamezilo by to kriminalitě mládeže (Vališová, Bratská a Śliwerski, 2005, s. 243).

Na všech úrovních společnosti, např. ve škole, v rodině, v politickém systému i v makrosociální rovině, dochází k oslabování autority. Existuje mnoho faktorů, které význam autority v rámci společnosti ovlivňují:

- rozdíl mezi prosazovanými a skutečnými hodnotami a sociálními normami,
- míra rozporu mezi podmínkami socializace jednotlivých generací,
- transformace rodiny,
- změna společenského systému,
- ideologická a politická diskreditace školy a učitele,
- kulturní generační propast,
- multikulturalita,
- virtuální a mediální realita,
- postmodernita (Vališová, Bratská a Śliwerski, 2005, s. 226–232).

3 VLIV MÉDIÍ NA ADOLESCENTY

Mezi významné faktory, které ovlivňují vývoj a život současných adolescentů řadíme i hromadné sdělovací prostředky. Adolescenti využívají masmédiá nejen ve škole či v zaměstnání, ale především ve svém volném čase. Tato média se tradičně dělí na elektronická (televize a rozhlas) a tištěná (noviny a časopisy), podle vlastnictví pak na soukromá a veřejnoprávní. V současnosti je však mládeží hojně využívaným médiem internet (Sak a Saková, 2004, s. 89).

Vliv médií na adolescenty je mnohem větší než vliv médií na starší dospělé. Často se u nich vyskytují tendence měnit a přizpůsobovat své chování podle současných trendů, o kterých se dozvídají z internetu, časopisů nebo od svých známých. Mnohdy kopírují chování veřejně známých osobností. Dospívající si neuvědomují možné následky svého chování a jsou přesvědčeni, že jednají správně, protože to uveřejnila média (Kriegelová, 2008, s. 166).

3.1 Pozitivní a negativní účinky médií na dospívající

Při debatách na téma působení médií na mládež převažují spíše negativní dopady nad pozitivními. McQuail (2009, s. 501) řadí mezi **pozitivní účinky** přisuzované médiím: osvětové účinky, rozvoj fantazie, získávání znalostí o světě, pomoc při budování identity, poskytnutí základny pro sociální interakce a učení se společenským postojům a chování. Jako **negativní účinky** vnímá: sklony k depresím, méně času a pozornosti pro domácí úkoly, podřívání rodičovské autority, vzrůstající sociální izolace, přehnaná starost o svůj vzhled vedoucí k anorexii či jiným poruchám příjmu potravy, vzrůstající pasivita, nezdravé jídlo a obezita, méně času na hru a pohyb, předčasné sexuální znalosti a zkušenosti, méně času na čtení. Sak (2004, s. 108–109) rozšiřuje negativní jevy vyskytující se v médiích (především v televizi) o vulgární zobrazování sexu, samoúčelné zobrazování násilí, nacionalismus, rasismus, antisemitismus, projevování agresivity vůči skupinám, hloupé agresivní reklamy, pokleslou estetickou i intelektuální úroveň.

3.2 Sociální sítě

Sociální sítě (anglicky Social Media – sociální média) jsou služby na internetu, které zprostředkovávají virtuálně-společenské propojování lidí, vzájemnou komunikaci a další společné aktivity. Mezi hlavní sociální sítě se řadí Facebook, LinkedIn, Instagram, Pinterest či Twitter (Sociální sítě, 2019).

Janouch (2014, s. 302) definoval sociální sítě jako „*místa, kde se setkávají lidé, za účelem vytváření okruhu svých přátel nebo jejich připojení k nějaké komunitě se společnými zájmy. Sociálním sítím se také často říká sítě společenské nebo jednoduše právě komunity. V současnosti existují různé typy těchto sítí a nejvíce rozšířené jsou sítě osobní. Nejvýznamnějším představitelem je Facebook (www.facebook.com).*“

3.2.1 Nejpoužívanější sociální sítě současnosti

Sociální sítě můžeme dále rozdělit na **osobní sítě** – nejstarší kategorie, např. Facebook, Snapchat, WhatsApp aj. Slouží především k přímé komunikaci, udržování kontaktu, sdílení zážitků a důležitých momentů s přáteli. Další kategorií jsou **sítě zaměřené na sdílení obsahu**, kterými jsou např. Instagram, Twitter, YouTube, Pinterest, aj. Důležitý je zde především obsah, který může být osobní, umělecký nebo profesní. Ne vždy je „přítelem“ či „sledujícím“ osoba, kterou jedinec zná ze skutečného života. Poslední kategorií jsou **komunity se stejnými zájmy**, které zatím nejsou rozšířené mezi dětmi a mládeží natolik jako předchozí dvě kategorie. Řadíme mezi ně profesně orientovaný LinkedIn, Flickr, kde uživatelé sdílí fotky, Soundcloud pro hudební fanoušky aj. Důležitý je zde především specifický obsah podle zájmů (Siranová, 2018).

3.2.2 Rizika na sociálních sítích

Siranová (2018) upozorňuje na rizika spojená s aktivitou na sociálních sítích. Především na nich může vzniknout **závislost**. Stejně jako drogy mohou i sociální sítě (a internet celkově) vyvolat zvýšenou produkci „hormonu štěstí“ neboli dopaminu. Sledování obrazovky zvyšuje riziko **úzkosti, deprese, sebevražd, zhoršují kvalitu komunikace**. Riziko představují sociální sítě především pro mládež a děti, které se mohou stát obětí **kybergroomingu** (zmanipulování oběti ke schůzce a následné sexuální zneužití či ublížení na zdraví), **kyberšikany** (dlouhodobá činnost uskutečňovaná s cílem ublížit oběti prostřednictvím IT technologií), **kyberstalkingu** (pronásledování oběti prostřednictvím IT technologií) nebo **sextingu** (sdílení textového či audiovizuálního obsahu se sexuálním podtextem, dospívající mohou na sociálních sítích i záměrně vyhledávat reálný sex za úplatu).

3.2.3 Důležitost sociálních sítí pro adolescenty

Internet a sociální sítě dospívajícím umožňuje různě se stylizovat a vytvářet si svou ideální virtuální identitu, tzn. prezentovat se jako člověk, kterým ve skutečnosti chtějí být. Tato

možnost jim usnadňuje zkoušení různých rolí a hledání sama sebe. Dalo by se říct, že mohou vyzkoušet jakoukoli roli, změnit si jakkoli identitu bez vážných důsledků (Nováková, 2015). Nováková (2015) tvrdí, že dospívající používají sociální sítě především *„ke komunikaci, prezentování a potvrzení sebe sama, k experimentování s rolemi, s identitou, k poznávání lidí a světa, norem, hodnot, názorů a oblíbených věcí jiných lidí, k testování vlastních schopností a dovedností, k odžívání emocí, rozvíjení fantazie, vytváření ideálního obrazu světa a sebe samého a podobně.“* Internet vznikl, aby lidi spojoval, a tak ho nejen mládež využívá k seznamování s ostatními lidmi, k vyhledávání informací, jako nástroj pro usnadnění komunikace. Jeho vedlejším účinkem je úpadek osobní komunikace, setkávání se s lidmi tváří v tvář. Na sociálních sítích tráví obzvláště mladá generace podstatnou část svého volného času. Tento virtuální prostor se stal součástí jejich skutečného světa. Proto se může stát, že pokud někdo nemá profil na sociálních sítích, vrstevníci ho berou jako někoho zvláštního, divného (Nováková, 2015).

METODOLOGIE

Specifikace cíle práce

Cílem práce je na základě kvantitativního výzkumu zjistit hodnotovou orientaci současné dospívající mládeže, kterou budou prezentovat žáci základních a středních škol, tzn. zástupci pubescentů a adolescentů z Moravskoslezského a Zlínského kraje.

Dále byly stanoveny dva **dílčí cíle**:

1. Komparace hodnotové orientace respondentů ze základních a středních škol.
2. Porovnání rozdílů v hodnotové orientaci současné mládeže podle genderu.

Nastavení výzkumné otázky

V souladu s cíli výzkumu byly stanoveny následující výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka VO: Objevují se významné rozdíly v hodnotovém systému pubescentů (raná adolescence) a adolescentů (pozdí adolescence) a případně čeho se dotýkají?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Kterou hodnotu obě vybrané skupiny nejvíce preferují?
2. Která hodnota je pro obě skupiny nejméně významná?

Účel šetření

Vyhodnocení dotazníku pomůže zodpovědět výzkumné otázky a naplnit cíle bakalářské práce. Výsledky výzkumného šetření mohou být použity pro diplomovou práci. Dále mohou sloužit jako zpětná vazba pro zadavatele reklam, jejichž cílovou skupinou je právě mladá generace.

Metoda sběru dat

Po prostudování literatury byla pro výzkum zvolena kvantitativní metoda šetření. Konkrétní podoba této metody proběhla formou dotazníku, přesněji CAWI – Computer Assisted Web Interviewing, tzn. sběr dat prostřednictvím on-line dotazníku. Hlavní výhodou této metody spočívá v její menší časové náročnosti, což bylo také důvodem, proč byla zvolena i pro sběr dat v bakalářské práci. Školy totiž často nemají nebo nechtějí poskytnout pro realizaci výzkumu větší časový prostor. Kromě menší časové náročnosti patří mezi výhody dotazníku také jeho anonymita (pokud není zvoleno jinak), která zvyšuje důvěru respondentů, kteří tím

spíš odpoví na otázky upřímně. Nevýhodou zvolené metody může být omezený systém odpovědí, možné nepochopení daných otázek nebo záměrné uvádění nepravdivé „ideální“ odpovědi. V souvislosti s širší cílovou skupinou respondentů je zvolená metoda vhodnější a přehlednější než kvalitativní metoda formou individuálního rozhovoru.

Kvantitativní výzkum je založený na shromažďování faktických, měřitelných údajů. Využitím dotazníku, průzkumu, experimentu nebo pozorování se shromažďují údaje a vyhodnocují se na základě statistické analýzy (Amstrong a Taylor, 2015, s. 649).

V použitém dotazníku bude využito systému otázek uzavřených, otevřených, ale i škálových.

Výběr respondentů

Parametry pro výběr respondentů budou definovány především jako mládež řadící se k současné dospívající generaci, tedy jedinci v období rané a pozdní adolescence ve věku 13–19 let. Respondenty pro kvantitativní šetření budou zvoleni žáci osmých tříd základních škol a žáci třetích ročníků středních škol (resp. gymnázií) v Moravskoslezském a Zlínském kraji. Celkem bude osloveno devět škol v již zmíněných krajích.

Metodika

První část, tedy část teoretická, se zabývá vymezením základních pojmů, týkajících se oblasti hodnot, vývojového stádia adolescence (rané i pozdní) a médií ve vztahu k dospívajícím.

Druhé, praktické, části práce bude předcházet fáze přípravná, ve které bude proveden předvýzkum, aby byla ověřena srozumitelnost a vhodnost dotazovaných otázek. Budou osloveni zástupci obou cílových skupin. Na základě jejich připomínek bude dotazník případně pozměněn, aby byl pro obě cílové skupiny přijatelný.

Praktická část práce bude věnována interpretaci výsledků kvantitativního výzkumu formou elektronického dotazníku. Některé otázky budou vyhodnocovány s pomocí grafů a tabulek. V rámci této části budou zodpovězeny všechny výzkumné otázky a bude vyhodnoceno, zda bylo dosaženo cíle výzkumu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ANALÝZA DAT

Začátek této kapitoly je věnován uvedení do dané problematiky, resp. krátkému shrnutí toho, co již bylo nastíněno v teoretické části práce. Následně kapitola pokračuje samotným vyhodnocováním výzkumu, jeho rozebráním. V závěru kapitoly budou zodpovězeny všechny výzkumné otázky, hlavní i dílčí. Následně budou stanovena doporučení, vyplývající z výsledků dotazníkového šetření.

4.1 Úvod k výzkumné části

Hodnoty a hodnotové orientace současné dospívající generace odráží aktuální dění ve společnosti. Z tohoto důvodu je na ně v této práci kladen velký důraz. Pokud budou známy hodnoty, které současná mládež považuje za pozitivní či negativní, může dojít k hlubšímu pochopení chování a jednání jedinců v celé společnosti. Následně pak mohou být uskutečněny jisté změny ve společnosti, či záměrně ovlivňovány hodnoty mládeže v rámci prevence (Sak a Saková, 2004, s. 9).

Jak už bylo výše zmíněno, hodnoty a hodnotová orientace mládeže by měly být aktuálním tématem v každé době. Někteří si toho jsou vědomi, a proto na toto téma vzniklo již mnoho výzkumů, a to nejen v zahraničí, ale i v České republice. Řada těchto výzkumů je uchovávána v Národním registru výzkumů o dětech a mládeži (www.vyzkum-mladez.cz). Jedny z důležitých výzkumů, které byly v České republice realizovány, jsou i výzkumy doc. Saka, který výsledky shrnul a publikoval ve svých knihách *Proměny české mládeže* a *Mládež na křižovatce* (2004).

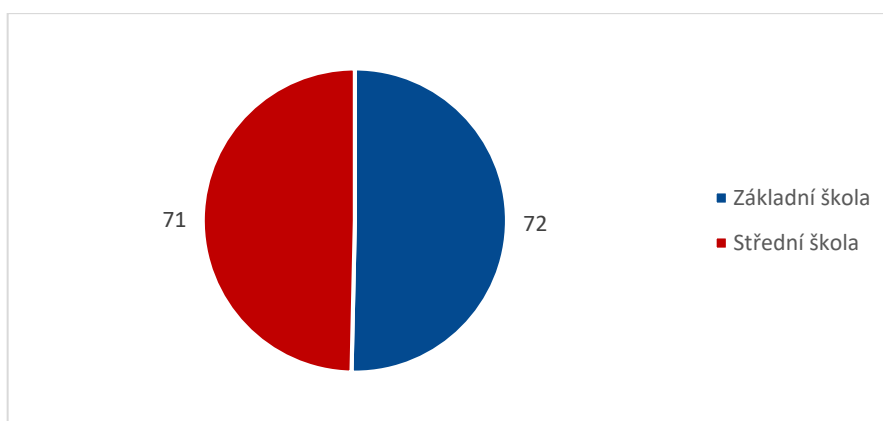
4.2 Vyhodnocení

V rámci přípravné fáze byli osloveni zástupci obou cílových skupin, dívka ve věku 17 let, žákyně střední školy a chlapec ve věku 14 let, žák základní školy. Na základě jejich připomínek, především k formulaci některých otázek, byl dotazník pozměněn.

Výzkum je rozdělen do tří oddílů. První oddíl zahrnuje část úvodní, tzn. otázky týkající se pohlaví, věku, škol, které respondenti navštěvují (ZŠ/SŠ) a tříd, do kterých chodí. Tyto otázky byly umístěny na začátek dotazníku se záměrem zvýšit pozornost respondentů a zároveň začít „neutrálně“, tzn. ne příliš osobními otázkami. Druhá část dotazníku se zabývá osobními otázkami a otázkami o rodině a škole. Poslední oddíl tohoto šetření je věnován samotným hodnotám a hodnotové orientaci dotazovaných.

4.2.1 Úvodní otázky

Celkem bylo osloveno devět škol, z nichž pět reagovalo, ale jen tři z nich kladně. Oslovení proběhlo na několika školách osobně, většina však byla oslovena prostřednictvím emailu. Výzkum byl tedy proveden na jedné základní a dvou středních školách (resp. gymnáziích) v Moravskoslezském a Zlínském kraji. Celkově bylo nasbíráno 151 odpovědí, z toho osm muselo být vyřazeno z důvodu nesmyslných odpovědí typu, že žák bydlí na měsíci, jiný zase uvedl, že dostává kapesné 1 000 000 Kč apod. Z důvodu malé návratnosti a nutnosti vyřadit některé odpovědi, bylo nakonec ve výzkumu pracováno se **143 respondenty**, 72 respondenty ze *základní školy*, konkrétně z osmých tříd a 71 respondenty ze *středních škol*, konkrétně z třetích ročníků (Graf 1). Z celkového počtu respondentů je 95 žen a 48 mužů ve věkovém rozpětí *od 13 do 19 let* (viz P II, Grafy 1 a 2).

Graf 1: Zastoupení žáků podle školy (Zdroj: Vlastní data)

4.2.2 Osobní otázky a otázky o rodině a škole

V tomto oddílu se otázky věnují především počtu osob v domácnosti respondentů, složení rodiny, vztahům k sourozencům, rodičům i prarodičům, informacím o rodičích a následně vnímání autorit, škole, ale z osobního pohledu, dále pak volnému času a na závěr sociálním sítím, protože ty v dnešní době ve značné míře ovlivňují nejen dospívající jedince.

Tento blok otázek je velmi důležitý pro poznání prostředí, ze kterého jedinec vychází. Například pokud žije pouze s jedním z rodičů, může to mít vliv na jeho vnímání světa a hodnot v něm. Nebo pokud nemá sourozence, může být zvyklý na pozornost a možná není ochotný se o něco dělit.

První otázka zjišťuje **počet osob žijících v domácnosti respondenta**. Na tuto otázku převažuje odpověď *čtyři*, kterou zvolilo 56 respondentů. Druhou nejčastější odpovědí pak byl počet *tři*, který zvolilo celkem 31 respondentů. Třetí nejčastější odpovědí bylo *pět* osob,

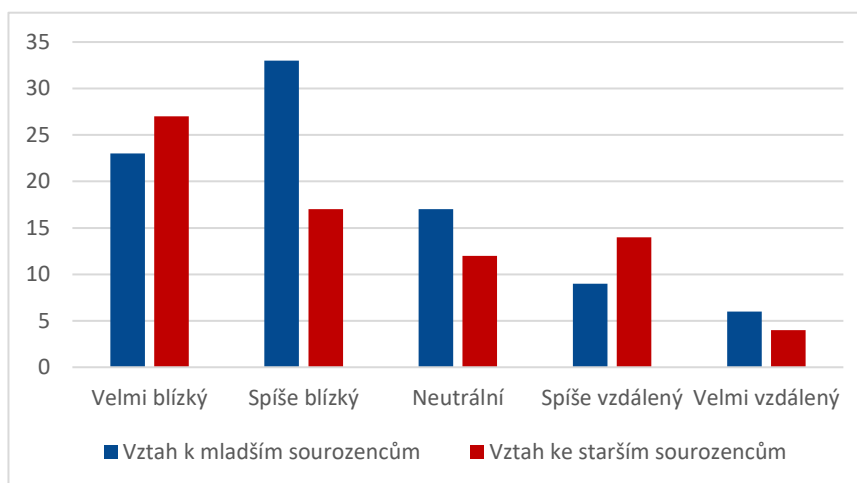
kteřé zmínilo 28 respondentů. Překvapivý však může být počet osob *dvě*, tzn. dvě osoby v domácnosti, které uvedlo dohromady 11 respondentů (viz P II, Graf 3).

Druhá otázka již zkoumá samotné **složení rodiny**. Nejvíce respondentů zvolilo možnost, že žije s *oběma vlastními rodiči*, celkem tuto možnost zvolilo 92 respondentů. Fakt, že většina tázaných žáků žije v úplné rodině je velmi pozitivní zjištění vzhledem k vysokému procentu rozvodovosti v České republice. Druhá nejčastější odpověď byla *jen matka*, kterou zvolilo 20 respondentů a dále *vlastní matka a nevlastní otec*, kterou zvolilo 11 respondentů. Ostatní volili méně časté odpovědi, jako například *střídavá péče, jen otec, vlastní otec a nevlastní matka, přítel* a další (viz P II, Graf 4).

Následující otázka zjišťovala, **zda respondenti mají nebo nemají sourozence**. Tato otázka je docela zásadní, neboť vyrůstat se sourozenci je jiné než vyrůstat sám. Ti, kdo sourozence mají, jsou většinou zvyklí dělit se, více komunikovat, zvládat týmovou práci, kdežto jedináčci mohou mít problém s dělením se nejen o pozornost, mohou mít naprosto odlišný vztah s rodiči a taky odlišný pohled na rodinu, který samozřejmě nemusí být negativní. Většina respondentů sourozence *má*, nejčastěji pouze jednoho nebo dva, často se jedná i o sourozence nevlastní. Pouze 14 respondentů *nemá* žádného (viz P II, Graf 5).

V rámci dalších otázek, týkajících se složení rodiny, jsou zajímavější spíše otázky ohledně vztahů s rodinnými příslušníky.

Zajímavé je, že k mladším sourozencům mají respondenti *spíše blízký* vztah, kdežto ke starším sourozencům mají *velmi blízký* vztah (Graf 2). Z toho by se dalo vyvodit, že pro mladší sourozence bývají ti starší často vzorem, mladší je obdivují a mnohdy i napodobují, proto svůj vztah k nim považují za tak blízký. Zatímco ti starší naopak obdivují a napodobují své rodiče, tudíž může být jejich vztah k mladším sourozencům o něco vzdálenější.

Graf 2: Vztah k sourozencům (Zdroj: Vlastní data)

Jedni z nejdůležitějších lidí, kteří ovlivňují hodnoty a celkově hodnotovou orientaci dospívajícího, jsou rodiče. Hodnoty rodičů se mohou odvíjet od jejich věku, protože záleží na tom, v jaké době vyrůstali, dále na vzdělání a zaměstnání, které vykonávají. Tímto se zabývají následující otázky.

Většina respondentů má otce ve věku *40–49 let* (85 tázaných) nebo *50–59 let* (39 tázaných). Někteří mají mladšího či staršího otce, ale zbytek toho svého nezná, nemá nebo o něm neví (viz P II, Graf 6). Věk matek je ještě nižší. Většina respondentů má matku ve věku *40–49 let* (109 tázaných), *30–39 let* (16 tázaných), *50–59 let* (15 tázaných). Matky zbývajících respondentů buď nežijí, nebo jsou starší (viz P II, Graf 7). Z těchto výsledků vyplývá, že rodiče většiny respondentů se narodili v 70. letech 20. století, tudíž mezi nimi a jejich dítětem není tak velký věkový rozdíl, aby musel být překážkou v jejich vztahu.

Vyhodnocením následující otázky, která se zabývala **vzděláním otce**, bylo zjištěno, že otcové většiny, tedy 43 respondentů, mají *vysokoškolské* vzdělání, druhé nejčastěji dokončené vzdělání bylo *středoškolské s maturitou*, kterého dosáhli otcové 38 tázaných a otcové 37 respondentů byli *vyučeni*. Pouze otcové čtyř respondentů mají jen *základní* vzdělání a zbylých 21 respondentů *neví* (viz P II, Graf 8). Následující otázka navazuje a zjišťuje, jaké je **vzdělání matky**. Většina respondentů, tedy 55, odpověděla, že nejvyšší dosažené vzdělání jejich matky je *maturita*, druhé nejčastěji dosažené vzdělání je *vysokoškolské*, které dokončilo 38 matek, *vyučeno* bylo 36 matek a pouze matky čtyř respondentů dosáhly jen *základního* vzdělání. Zbylých deset respondentů *neví* (viz P II, Graf 9).

Z výsledků vyplývá, že většina rodičů má alespoň *maturitu*, někteří i *vysokoškolské* vzdělání, mnoho z nich je také *vyučeno*. S otázkou vzdělání souvisí také otázka **zaměstnání rodičů**. Odpovědi respondentů byly velmi různorodé, po vyhodnocení je však možné říci, že mezi nejčastější zaměstnání matek respondentů patří pozice *prodavačky*, tuto pozici zastává 13 matek, *zdravotní sestry*, kterou vykonává osm matek, a *účetní*, kterou se živí taktéž osm matek. U otců jsou odpovědi ještě rozličnější, můžeme z nich ale vyvodit dvě nejčastěji zmiňovaná povolání, a to *podnikatel*, podnikáním se živí 15 otců, a *řidič*, což je profese sedmi otců tázaných respondentů. Tato otázka je důležitá pro zjištění, z jakých poměrů respondenti vychází a jaké vzory v rodičích mohou mít, co se týká pracovních a studijních ambicí.

Další otázka zjišťuje finanční příjem respondentů, tzn. kapesné, které dostávají (nepočítáme brigády, kde si mohou mnozí, obzvláště žáci středních škol, něco přivydělat). První otázka,

kteřá se tímto tématem zabývá, směřovala přímo k zjištění, **jestli je kapesné pravidelné, nepravidelné či občasně**. Většina respondentů, tedy 72, kapesné *dostává*, 30 tázaných dostává kapesné alespoň *občas* (viz P II, Graf 10). Pouze 41 respondentů *nedostává* kapesné vůbec, to ale neznamená, že nemají žádný přístup k penězům. V adolescenci, zvláště té rané, bývají tyto finanční otázky řešeny dohodou podle konkrétní situace, např. dospívající chce jít do kina, poprosí rodiče a oni mu lístek zaplatí. V dnešní době je také zvykem dávat svým dětem, především adolescentům, místo dáreků peníze, z čehož vyplývá, že pokud dospívající chce nějakou dražší věc a rodiče mu ji nechtějí zaplatit, stále si na ni může našetřit i pokud ještě nemůže nebo nechce chodit na brigádu. Řešit finanční otázky adolescentů není pro tuto práci stěžejní, je však dobré mít o jejich finanční situaci alespoň minimální přehled, aby mohla být jejich hodnotová orientace chápána v širších souvislostech.

Druhá otázka, zabývající se finanční situací respondentů, je cílena pouze na ty, kteří kapesné dostávají pravidelně nebo alespoň občas a zjišťuje jeho **výši**. Nejvíce zastoupenou kategorií je kapesné ve výši *od 251 Kč do 500 Kč* včetně, hodnoty v tomto rozmezí zvolilo 37 respondentů, druhou nejpočetnější kategorií je rozmezí *do 250 Kč* včetně, částky do této hodnoty zvolilo 28 respondentů. Do rozmezí *od 751 Kč do 1000 Kč* včetně se pak vešlo 18 respondentů, dalších osm respondentů dostává kapesné ve výši *nad 1000 Kč*, u tohoto rozmezí se ale často jedná již o výživné, nikoli jen kapesné, jak někteří respondenti sami zmínili. Posledních šest dotazovaných dostává kapesné ve výši *od 501 Kč do 750 Kč*. Bylo předpokládáno, že výše kapesného se bude odvíjet od věku respondentů, tento předpoklad byl správný. Zatímco kapesné žáků základních škol se pohybuje převážně v rozmezích *do 250 Kč* včetně a *od 251 Kč do 500 Kč* včetně, výše kapesného žáků středních škol se pohybuje nejčastěji v rozmezích *od 251 Kč do 500 Kč*, *od 751 Kč do 1000 Kč* a *nad 1000 Kč*. Z těchto výsledků vyplývá, že většina dotazovaných má každý měsíc finanční prostředky k tomu, aby měla možnost si něco koupit nebo si šetřit.

V životě je důležité mít **vzory** ať už v rodině nebo jinde. Přírozeným potenciálním vzorem jsou rodiče. Jestli to tak opravdu platí, zjišťovala následující otázka. Pro respondenty je jejich otec ve většině případů *rozhodně* vzorem, tuto možnost zvolilo 48 tázaných, možnost *spíše ano* zvolilo 38 dotazovaných, *spíše ne* vybralo 32 respondentů a pro zbylých 25 otec *rozhodně není* vzorem (viz P II, Graf 11). Na stejnou otázku, jen týkající se matek, odpověděla většina respondentů *spíše ano*, tuto možnost zvolilo 55 tázaných, dalších 48 *rozhodně* považuje svou matku za vzor, 27 dotazovaných zvolilo možnost *spíše ne* a pro zbývajících 12 *rozhodně není* matka vzorem (viz P II, Graf 12). Převládající odpovědi však

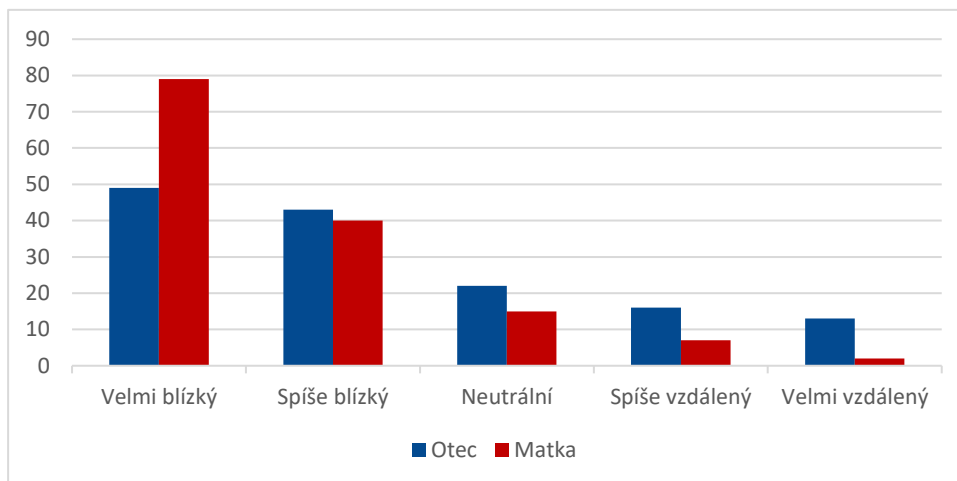
potvrzují, že pro většinu respondentů jsou jejich rodiče vzorem, ať už plně nebo alespoň částečně.

S touto otázkou souvisí i ta následující, která zjišťuje, **zda se respondenti řídí radami svých rodičů či nikoli**. Na otázku, zda se respondenti řídí radami otce, 56 z nich odpovědělo *spíše ano*, možnost *rozhodně ano* zvolilo 39 tázaných, dalších 32 zvolilo *spíše ne* a pouze 16 dotazovaných se *rozhodně neřídí* radami svého otce (viz P II, Graf 13). Následovala otázka zjišťující, zda se respondenti řídí radami matky. Nejpočetnější odpovědí se stala možnost *spíše ano* se 71 respondenty, dalších 43 zvolilo možnost *rozhodně ano*, 23 dotazovaných odpovědělo *spíše ne* a pouhých šest, že se *rozhodně* radami matky *neřídí* (viz P II, Graf 14). Jakkoli mohou být tato čísla matoucí, z vyhodnocení obou otázek vyplývá, že se respondenti spíše přikloní k radám matky než otce.

Výsledek vyplývající z předchozí otázky potvrzuje i otázka nadcházející. Jejím účelem je zjistit, **kdo je tázanému v rodině nejbližší**. Jak už bylo nastíněno, nejvíce respondentů zvolilo jako svou nejbližší osobu v rodině právě *matku*, celkem 64 tázaných. Dalších 17 dotazovaných zvolilo *sestru*, 14 dalších *bratra* a až na čtvrtém místě skončil *otec*, kterého označilo za svou nejbližší osobu 12 tázaných. Pět respondentů odpovědělo, že nejbližší je jim *babička*. Zbývající respondenti zmiňovali, že odpověď na tuto otázku nelze přesně určit, někteří uváděli více členů rodiny najednou a někteří uvedli i vzdálenější rodinu (viz P II, Graf 15).

Blízkost rodičů je ověřena i v dalších otázkách (Graf 3). První v pořadí je otázka ve znění: „**Jak bys popsal/a svůj vztah ke své matce?**“ 79 respondentů, kteří v této otázce představují většinu, odpověděli, že k matce mají *velmi blízký* vztah, dalších 40 respondentů s ní má *spíše blízký* vztah, za *neutrální* ho označilo 15 respondentů, dalších sedm za *spíše vzdálený* a zbývající dva jako *velmi vzdálený*.

Vztah k otci vyhodnocuje následující otázka ve znění: „**Jak bys popsal/a svůj vztah ke svému otci?**“ Většina respondentů, tedy 49, odpověděla, že jejich vztah k otci je *velmi blízký*, za *spíše blízký* ho označilo 43 tázaných, jako *neutrální* ho vnímá 22 respondentů, pro 16 dalších je tento vztah *spíše vzdálený* a zbylých 13 ho považuje za *velmi vzdálený*. Jedním z možných důvodů, proč z vyhodnocení těchto otázek vyplývá, že respondenti mají obecně bližší vztah k matce než k otci by mohl být fakt, že poměr dotazovaných dívek a chlapců není vyrovnaný, převažuje počet dívek a ty mají v dospívání přirozeně blíže k matce. Tento předpoklad se však nepotvrdil, neboť i mnoho chlapců označilo svůj vztah k matce za bližší než svůj vztah k otci.

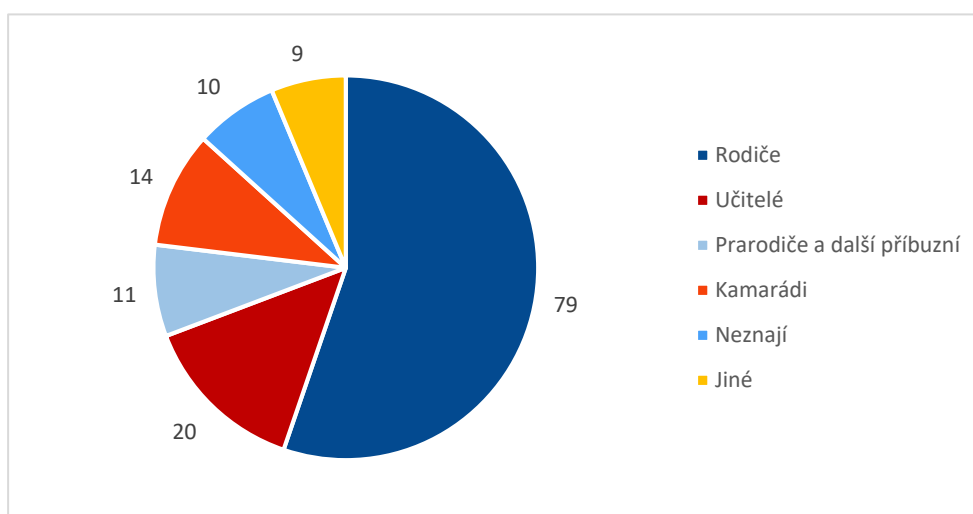

Graf 3: Vztah k rodičům (Zdroj: Vlastní data)

Aby byly prozkoumány vztahy v rámci celé bližší rodiny, směřovaly následující dvě otázky k prarodičům. První otázka zjišťovala, **zda dotazovaní mají alespoň jednoho žijícího prarodiče**. Většina z nich, tedy 127, odpověděla *ano*. Zbýlých 16 již žádného žijícího prarodiče *nemá* (viz P II, Graf 16). Ta část respondentů, která ještě žijící prarodiče má (nebo alespoň jednoho) s nimi má většinou *spíše blízký vztah*, takto odpovědělo 55 z nich, dalších 43 odpovědělo, že jejich vztah je *velmi blízký*, 18 tázaných ho považuje za *neutrální*, sedm dalších ho označuje jako *spíše vzdálený* vztah a zbývající čtyři ho považují za *velmi vzdálený* (viz P II, Graf 17). Vztahy s rodiči jsou občas nahrazovány právě vztahy s prarodiči, proto i tato otázka může pomoci pochopit souvislosti života adolescenta.

Následující otázka pomáhá nastínit vztahy tázaných i mimo rodinu, zjišťuje, **komu se respondenti svěřují se svými problémy**. Samozřejmě i v této odpovědi figuruje *matka*, a to jako osoba, kterou zvolilo 31 tázaných, většina, tvořená 60 respondenty, však zvolila za osobu, které se svěřují nejvíce, *kamaráda/kamarádku*, 15 dalších zvolilo svého *partnera/partnerku*, pouze pět tázaných označilo *otce* a zbylí respondenti uvedli například *sourozence, prarodiče, širší rodinu*, ale i *více lidí najednou* nebo *nikoho* (viz P II, Graf 18). Každý člověk by měl znát a mít ve svém životě někoho, koho považuje za autoritu. Slovo autorita je mnohými překrucováno a vnímáno, jako něco negativního. Jak už ale bylo zmíněno v teoretické části práce, pokud dospívající postrádají autoritu, mohou mít tendence k delikventnímu chování. Absence autority vytváří prostor pro mocenský boj. Samozřejmě přítomnost autority v životě adolescentů nezaručuje, že bude zamezeno kriminalitě mládeže (Vališová, Bratská a Śliwerski, 2005, s. 243). Právě vnímáním autorit se zabývá i další otázka, která zjišťuje, **zda dotazovaní znají nějakou osobu, která je pro ně autoritou**, či nikoli (Graf 4).

V dnešní době plné sportovních, uměleckých a dalších všemožných celebrit, včetně těch na sociálních sítích, jinak řečeno také influencerů, je docela překvapivé, že většina dospívajících, přesně 79 z dotazovaných, ještě stále považuje za autoritu své *rodiče*. Tento fakt je pozitivní, značí, že rodina, a to i v dnešním světě, je velmi důležitá. Dalšími osobami, které adolescenti považují za autoritu, jsou *učitelé*, tuto možnost zvolilo 20 tázaných. Jedenáct respondentů vnímá jako autoritu své *prarodiče nebo další příbuzné*. Všechny autority, které byly doposud zmíněny, jsou dospělé osoby. V teoretické části práce bylo nastíněno, že dospívající požadují od dospělých autorit určité vlastnosti a chování, zejména tedy stabilitu názoru, stabilitu emocí a spravedlnost, co se týká učitelů, tak i profesní schopnosti (Vágnerová, 2012). Pokud tedy označují za autoritu rodiče, učitele, prarodiče a další příbuzné, značí to, že tyto osoby pravděpodobně mají některou ze zmíněných vlastností. Překvapivým faktem je, že 14 respondentů označilo jako autoritu *kamarády*, deset dalších žádnou autoritu *nezná* a zbylých devět uvádí více autorit najednou, většinou tedy rodiče a některé učitele, *trenéry* nebo konkrétní slavné osobnosti např. *Nyjaha Hustona*, amerického skateboardistu.

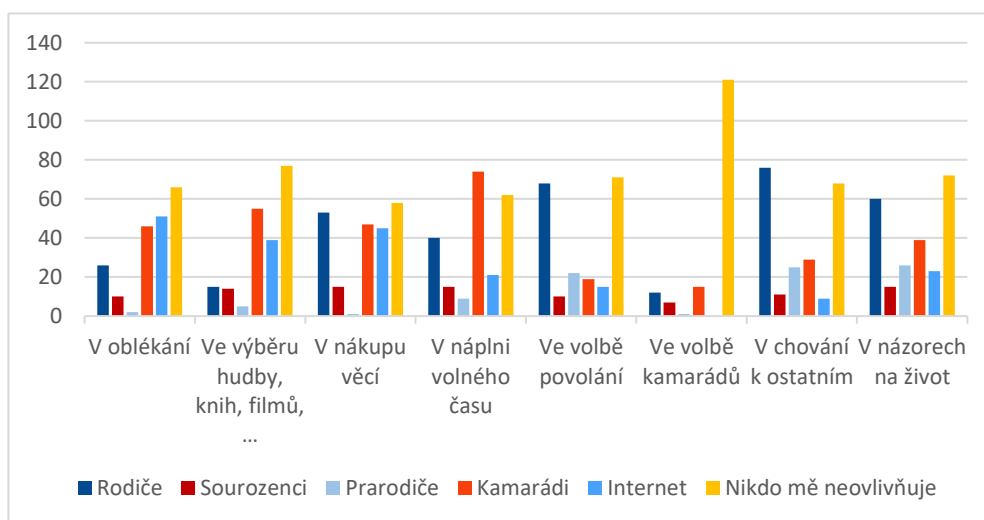

Graf 4: Autorita (Zdroj: Vlastní data)

Mladá generace je během dospívání ovlivňována spoustou faktorů a lidí nejen v oblékání, nákupu věcí či volbě povolání, ale také v chování k ostatním, v názorech na život a v následném vytváření žebříčku hodnot. Proto byla do dotazníku zahrnuta i otázka **kdo a v čem respondenty ovlivňuje** (Graf 5).

Většina respondentů, tedy 66, vnímá, že je ve stylu oblékání *nikdo neovlivňuje*. Jak bylo předpokládáno, nemalou část tázaných ovlivňuje *internet*, a to celkem 51 respondentů. Tento

fakt je zcela přirozený, protože mezi nepopulárnější sociální sítě dnešní doby patří Instagram, který je plný módy a módních bloggerů a influencerů. Další nezanedbatelnou část respondentů, a to 46, ovlivňují *kamarádi*. I tato odpověď je velmi logická, protože v období adolescence vzrůstá důležitost vrstevníků. Adolescenti mají často bližší vztahy a více se svěřují svým kamarádům než rodičům, tudíž se nebojí důvěřovat jim i v otázkách oblékání. Někteří jsou ovlivňováni dokonce i rodiči. Možná se jedná o případy, kdy rodiče radí, jak se vhodně obléct vzhledem k počasí, které je venku apod., což se pravděpodobně týká spíše žáků základních škol.

Graf 5: Ovlivnění (Zdroj: Vlastní data)

Na otázku, kdo respondenty ovlivňuje ve výběru hudby, knih a filmů odpověděla většina, že je *neovlivňuje nikdo* (77 tázaných), druhou nejčastější odpovědí bylo, že je v tomto ohledu ovlivňují *kamarádi* (55 tázaných), což je pochopitelné, protože se většinou jedná o přibližně stejně staré jedince, tudíž vyrůstají obklopeni stejnými trendy a navzájem si tak lépe rozumí a mohou si v tomto ohledu radit. V neposlední řadě ovlivňuje část respondentů, tedy 39, i *internet*. Tato odpověď je opět logická, neboť na YouTube a Instagramu tráví dospívající značnou část svého času a obě dvě sociální sítě jsou zahlceny nejnovějšími trendy.

Další bod se týkal otázky nákupu věcí. Opět převažuje odpověď, že je *nikdo neovlivňuje*, takto reagovalo 58 respondentů, avšak zatímco u předchozích bodů *rodiče* příliš nefigurovali, u tohoto bodu jsou hned na druhém místě, zvolilo je 53 respondentů. Tady lze předpokládat, že většina dotazovaných není ještě natolik finančně nezávislá, aby si veškeré potřebné věci hradila sama, tudíž do nákupního procesu zasahují i rodiče. Hned za touto odpovědí jsou *kamarádi*, které zvolilo 47 tázaných a 45 dalších zvolilo *internet*.

Co se týká trávení volného času, bylo zjištěno, že většina respondentů, celkem tedy 74, je ovlivňována svými *kamarády*, zde se opět projevuje potřeba vztahů s vrstevníky. Dalších 62 respondentů vnímá, že je *nikdo neovlivňuje* a v pořadí třetí nejpočetnější volbou byli *rodiče*, které zvolilo 40 tázaných.

Ve volbě povolání opět 71 respondentů, tedy většinu, *nikdo neovlivňuje*, dalších 68 tázaných ovlivňují *rodiče*, což je naprosto přirozené vzhledem k tomu, že jsou pro ně často autoritou, jak bylo zjištěno v předchozích otázkách. Určitou roli při volbě povolání hrají i *prarodiče*, které zvolilo 22 tázaných.

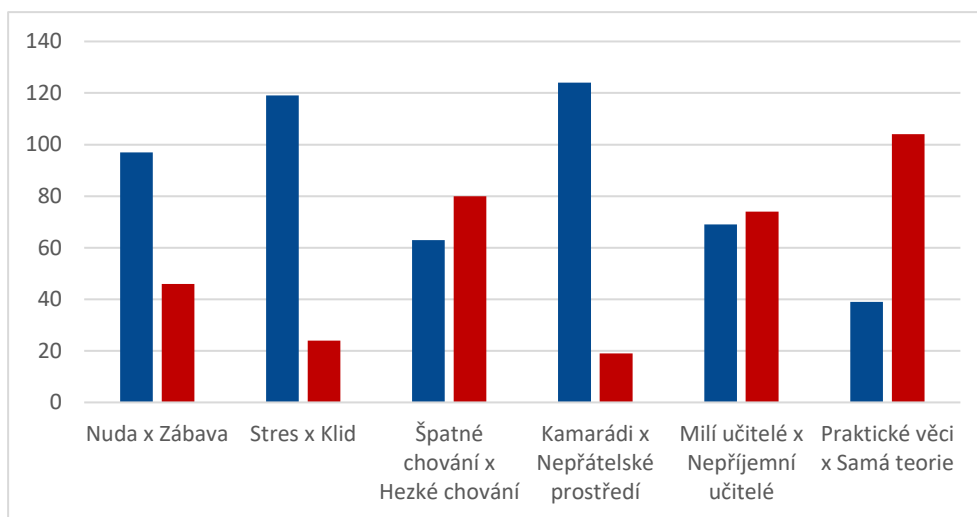
V bodě týkajícím se volby kamarádů odpověděli téměř všichni respondenti, tedy 121, že je *nikdo neovlivňuje*, a to je správné, protože kamarády by si každý měl zvolit sám za sebe.

V posledních dvou podotázkách jsou odpovědi velmi podobné. V chování k ostatním ovlivňují nejvíce respondentů, konkrétně 76, *rodiče*, druhá největší část, tedy 68 tázaných, se domnívá, že je v tomto *neovlivňuje nikdo*. V názorech na život převažuje odpověď, že je *nikdo neovlivňuje*, 73 respondentů, a hned za ní, že je ovlivňují *rodiče*, 60 respondentů. V tomto směru je odpověď, že je nikdo neovlivňuje, těžce uvěřitelná. Pravděpodobně si spíše neuvědomují, že je někdo ovlivňuje. Každý den na ně totiž působí média, lidi, se kterými se setkávají a veškerý okolní svět, v němž žijí.

Následující otázky se zabývají školou a vztahy, které k ní respondenti chovají.

Otázka zněla: „**Co si spojíš se slovem škola?**“ Bylo v ní využito dvojic slov opačného významu. Respondenti si tedy museli vybrat, k jaké možnosti se přiklání, jaký je jejich názor (Graf 6). První dvojicí byla *nuda* a *zábava*, po vyhodnocení se potvrdil všeobecný fakt, že škola (myšleno základní a střední, resp. gymnázium) je žáky vnímána jako nudná. Takto ji vnímá 97 tázaných. Další dvojicí byl *stres* a *klid*, kde byla opět a ještě ve větší míře, tedy 119 žáky, zvolena předpokládaná odpověď *stres*. Tento pojem si však se školou spojí i mnozí další lidé, kteří si prošli povinnou školní docházkou. Mnohdy bývají na žáky kladeny vysoké nároky. Povinností, testů i domácích úkolů bývá mnoho a obzvlášť pokud člověku na vzdělání záleží, mohou tyto situace vyvolat stres. Další protichůdnou dvojicí bylo *hezké* a *špatné* chování, převaha odpovědí byla na straně *hezkého* chování, které bylo zvoleno 80 respondenty. Z dvojice *kamarádi* a *nepřátelské prostředí* jednoznačně převažovala možnost *kamarádi*, kterou zvolilo 124 tázaných. Toto zjištění je velmi pozitivní, protože pro adolescenty jsou vztahy s vrstevníky důležité a pokud by neměli ve škole kamarády, měli by k ní vypěstovanou možná mnohem větší averzi, než jakou v nynější době mohou mít. Se školou si 74 tázaných spojuje spíše *nepříjemné učitele*, naopak *příjemné učitele*, si se školou

spojí 69 respondentů. Z možností, jestli si respondenti se školou spojí spíš *praktické* věci či *samou teorií*, zvolila většina, tedy 104 tázaných, *samou teorií*, tato odpověď není nikterak překvapivá, neboť tázaní nejsou ze škol zaměřených na konkrétní obor. I přesto si 39 zbylých respondentů spojuje se školou praktické věci. Tito žáci mají pravděpodobně štěstí na učitele, kteří uvádějí příklady z praxe a konkrétní situace ze života, které mohou být pro žáky později užitečné.

Graf 6: Protichůdné pojmy týkající se školy (Zdroj: Vlastní data)

Další otázka související se školou zjišťovala, **zda žákům záleží na tom, jaké mají výsledky ve škole** (viz P II, Graf 19). 118 z nich, tedy většině, na výsledcích ve škole *záleží*, pouze 25 tázaným *ne*. Dalo by se předpokládat, že jedné ze skupin, buď žákům základních škol, nebo žákům středních škol, bude na výsledcích záležet méně nebo více. Tento předpoklad se nepotvrdil. Odpovědi obou skupin byly vyrovnané a na škole nezáleží jen pár jedincům, ne celé skupině.

I přesto, že většině respondentů na výsledcích ve škole záleží, do školy chodí ráda jen menší část z nich, a to celkem 62. Nerada do školy chodí větší část tázaných, konkrétně 81 z nich (viz P II, Graf 20). Bylo pravděpodobné, že více žáků zvolí možnost, že neradi chodí do školy, ale pozitivním překvapením je počet těch, kteří tam chodí rádi. Dal by se předpokládat mnohem větší rozdíl v počtu dotazovaných u těchto dvou možností. Při srovnávání výsledků bylo zjištěno, že žáci středních škol chodí do školy raději než žáci základních škol.

Důvodem, proč někteří žáci rádi navštěvují školu, jsou především *kamarádi*. Takto odpověděla naprostá většina z nich, zde se opět potvrzuje důležitost vztahů s vrstevníky v této životní etapě. Pozitivním faktem je také potvrzení, že škola neplní pouze vzdělávací funkci, ale také funkci sociální, setkávací. Dalším z nejčastěji zmiňovaných důvodů je

samotné vzdělání. Tázání se rádi dozvídají něco nového, rádi se rozvíjí a posouvají, často to berou zodpovědně jako přípravu pro další studium či povolání, ačkoli část z nich uznává, že z nabytých vědomostí využije v budoucnu pravděpodobně jen minimum, snaží se tyto informace vstřebávat, vnímat. Samozřejmě padly i odpovědi typu, že tam chodí jen, aby se *doma nenudili*, u těchto případů je ovšem paradox, že v předchozí otázce zvolili, že si se školou spojují pojem *nuda*. Mezi odpověďmi některých chlapců se objevil i důvod, že do školy chodí kvůli *dívkám*. Tento fakt potvrzuje, že adolescence, obzvláště ta raná, je obdobím prvních lásek, první zamilovanosti.

Část respondentů, která v předchozí otázce zvolila odpověď, že nerada chodí do školy, považuje za důvod, proč tomu tak je, především *stres*. Opět se potvrzuje odpověď z předchozích otázek, ve kterých si většina tázaných spojovala se školou právě *stres*. Respondenti uvádí, že do školy chodí neradi, protože jsou na ně kladeny zbytečně *vysoké nároky*, učitelé jim dávají nesmyslné množství testů a domácích úloh a oni pak nemají prostor pro osobní volno. *Nebaví* je to tam. Také jim vadí *brzké vstávání*, kvůli kterému jsou pak často unavení. Kromě toho se ve škole necítí dobře kvůli některým *nepříjemným učitelům* či *spolužákům*, celkově vnímají školní prostředí negativně. To vše způsobuje stres, který uvádí jako důvod nechuti k navštěvování školy nejčastěji. Jedna žákyně střední školy uvádí: „*Je to stresující, velké nároky, tlak, nemám na nic kromě učení čas.*“ Tato odpověď shrnuje více méně hlavní důvody, proč žáci středních i základních škol neradi chodí do školy. Zajímavé je, že odpovědi respondentů obou věkových skupin se příliš neliší, jediným rozdílem je délka odpovědi. Žáci základních škol odpovídají většinou stručněji.

Volný čas adolescentů je velkým tématem, kterým se zabývají nejen jejich rodiče, ale i psychologové, sociologové a marketingoví specialisté. Je to prostor, který je možné nějakým způsobem ovlivnit, vyplnit, využít. Dalo by se předpokládat, že náplň volného času se liší ve všední dny a o víkendu, jestli je tento předpoklad správný, bude potvrzeno či vyvráceno v následujících otázkách, věnovaných právě náplni volného času adolescentů. Rozdílnost volného času všedních dní a víkendů může ovlivňovat i přítomnost rodičů, kteří mají volno obvykle častěji o víkendech než ve všední dny. V teoretické části práce je uvedeno, že volný čas má pro adolescenta především funkci odpočinkovou, rekreační a rozvojovou. Mělo by se jednat o čas, kdy si sám jedinec svobodně zvolí činnost, kterou chce vykonávat na základně svých nálad, zájmů, pocitů a priorit (Sak a Saková, 2004, s. 59). Mezi nejčastější volnočasové aktivity během všedních, pracovních dní řadí Vodáková (2011) sledování televize, filmů na počítači a internet, dále pak přípravu do školy, poslech

hudby a návštěvy kamarádů. Víkendové aktivity lehce odlišuje a řadí mezi ně rodinné aktivity, sledování televize a pobyt venku s kamarády. Její tvrzení může být srovnáno s vyhodnocením odpovědí na následující otázku: „**Jak nejčastěji trávíš volný čas ve VŠEDNÍ DEN?**“ V této otázce mohli dotazovaní zvolit až pět možností (viz P II, Graf 21). Nejpočetněji zastoupenou odpovědí je *u internetu (sociální sítě, chatování, ...)*, kterou zvolilo 99 respondentů. Hned za ní se umístila možnost *venku s kamarády*, kterou si vybralo celkem 77 žáků, často také dotazovaní tráví svůj volný čas ve všední dny *poslechem hudby*, celkem 72 z nich, či *učením*, 67 z nich. Pozitivní informací je, že mnoho z nich tráví svůj volný čas i *sportem* či *čtením knih*. Další často zmiňované aktivity zahrnovaly např. *hraní počítačových her, zájmové kroužky, sledování filmů na PC, sledování televize* či *návštěvu kamarádů*. Ve srovnání s názorem Vodákové tráví respondenti tohoto výzkumu více času na internetu než sledováním televize, což může být způsobeno dobou. Od roku 2011 internet posílil a sociální sítě se staly pro mnohé aktivitou číslo jedna. Obecně se její názory od výsledků tohoto dotazníkového šetření příliš neliší. Její tvrzení však neobsahuje sport ani čtení knih. Další otázka navazovala a zněla: „**Jak nejčastěji trávíš volný čas přes VÍKEND?**“ Od všedních dnů se aktivity ve volném čase velmi neliší (viz P II, Graf 22). Na první místo se ale dostal čas strávený *venku s kamarády*, který zvolilo 92 tázaných, na druhé místo klesl *internet (sociální sítě, chatování, ...)*, ten označilo 76 žáků. I o víkendu se dostává do popředí *poslech hudby* s 53 respondenty, ale hned za ním je *sport* s 52 respondenty. *Hraní počítačových her, sledování televize* i *učení* lehce kleslo, naopak se častěji opakovala *návštěva kamarádů, sledování filmů na PC, nicnedělání* a *nakupování*. Kromě stanovených možností se tentokrát častěji objevovaly i odpovědi vlastní, jako například *brigády* a *individuální zájmy* (rybaření, florbal, tanec, skateboard, ...). Na rozdíl od tvrzení Vodákové se o víkendu sledování televize u respondentů tohoto výzkumu snížilo a rodinné aktivity se příliš neobjevovaly, shoduje se však v čase stráveném venku s kamarády.

Následující dvě otázky přímo souvisí s těmi dvěma předchozími. Jejich úkolem je totiž zjistit, **s kým tento volný čas ve všední dny a o víkendu nejčastěji tráví**. Logický je předpoklad, že ve všední dny budou nejspíše trávit více času s kamarády ze školy a o víkendu s rodiči. Opravdu tomu tak je, potvrzuje to následující vyhodnocení obou otázek. Ve **všední dny** tráví respondenti nejvíce času se svými *kamarády ze školy*, tuto možnost zvolilo 104 tázaných, dále pak s *rodiči* 62 tázaných, s *kamarády mimo školu* 60 tázaných a se *sourozenci* 38 tázaných. Kromě těchto čtyř největších skupin tráví mnozí svůj volný čas

i s *prarodiči, kamarády na internetu*, se svými *partnery* nebo *sami se sebou* (viz P II, Graf 23). O **víkendu** pro změnu převažují *rodiče*, které zvolilo 90 respondentů, dalších 68 tráví svůj víkendový volný čas s *kamarády mimo školu*, 53 dalších s *kamarády ze školy*, 41 pak se svými *sourozenci*, 18 s *kamarády na internetu* a 16 se svými *prarodiči*. Někteří také se svými *partnery, kolegy* nebo s širší *rodinou* (viz P II, Graf 24). Díky těmto výsledkům se potvrzuje, že kromě volnočasových aktivit se v závislosti na dnech (všední dny či víkend) nepatrně mění i lidé, se kterými je volný čas sdílen.

Důležitou součástí života mnoha adolescentů jsou i sociální sítě. Ty jim umožňují vytvářet si svou ideální virtuální realitu, prezentovat se takoví, jací by ve skutečnosti chtěli být. Jak už bylo dříve zmíněno v teoretické části práce, podle Novákové (2015) používají dospívající sociální sítě především ke komunikaci, dále k prezentování, ale i potvrzení sebe sama, díky nim můžou experimentovat nejen s rolemi, ale i se svou identitou, často jejich prostřednictvím poznávají nové lidi, hodnoty a názory, oblíbené věci ostatních lidí, rozvíjejí svou fantazii a testují vlastní schopnosti i dovednosti. Jak respondenti provedeného výzkumu skutečně využívají sociální sítě, případně které a jestli vůbec, bude objasněno v následujících otázkách.

Naprostá většina respondentů *má* profil na některé sociální síti na internetu (tzn. Facebook, Instagram,...), pouze tři, z celkových 143 tázaných, *nemají* profil na žádné sociální síti (viz P II, Graf 25). Všichni tři se shodují v důvodu, proč ho nemají, *nepotřebují* ho (viz P II, Graf 26). Na zbylých 140 respondentů, kteří sociální sítě používají, jsou zaměřeny následující dvě otázky.

První otázka zjišťuje, **kteřou sociální sít' používají dotazovaní nejčastěji**. Nejpoužívanější sociální sítí je dle výsledků výzkumu *Instagram*, ten se vyznačuje především sdílením fotek a videí, v poslední době se proslavil Insta Stories, což je typ příspěvku, který do 24 hodin po přidání zmizí. Druhou nejpoužívanější sociální sítí je *Facebook*, tuto sít' používají ve velkém malé i velké firmy, proto se na ní objevuje spousta reklam. Mladí lidé se už spíše přesouvají na Instagram a na Facebook nastupují lidé středního věku. Avšak stále si drží své místo i mezi mladými, protože umožňuje tvorbu skupin. Tato funkce je často využívána školními třídami, táborovými skupinami, pracovními kolektivy, sportovními týmy a kterýmikoli dalšími skupinami, které spolu potřebují komunikovat a sdílet určitý obsah jen mezi sebou navzájem. Třetí nejpoužívanější sítí je *Messenger*, což je platforma pro zaslání online zpráv, tvorbu skupinových chatů, umožňuje volání a videohovory. Další hojně využívanou sociální sítí je *YouTube*, který slouží ke sdílení videí. Na této síti se objevují videoklipy k písním,

nejrůznější tutoriály, jak něco vyrobit, uvařit, spravit, youtuberi přidávají videa z cest, ze života apod. Překvapením možná může být, že mnoho respondentů ještě stále používá *Snapchat*, jehož velký boom již odezněl. Tato sociální síť spočívá ve sdílení fotek (upravených nabízenými filtry, samolepkami, nápisy, apod.), které po otevření po pár sekundách zmizí. Méně často pak několik tázaných používá *Twitter*, sociální síť, umožňující uživatelům posílat příspěvky a číst jiné, zaslané ostatními uživateli v oblastech zábavy, sportu a politiky. Někteří používají i *WhatsApp*, sloužící k volání, zasílání zpráv i multimediálních souborů mezi jednotlivci či v rámci skupin. Několik respondentů také používá méně známé sítě jako *TikTok* nebo *Reddit*. TikTok umožňuje sdílet krátká videa, ve kterých mohou uživatelé předvést své hudební i taneční nadání. Reddit je otevřená sociální síť, ve které mohou uživatelé vkládat obsah a následně očekávat hodnocení sdíleného obsahu, které proběhne prostřednictvím hlasování ostatních uživatelů.

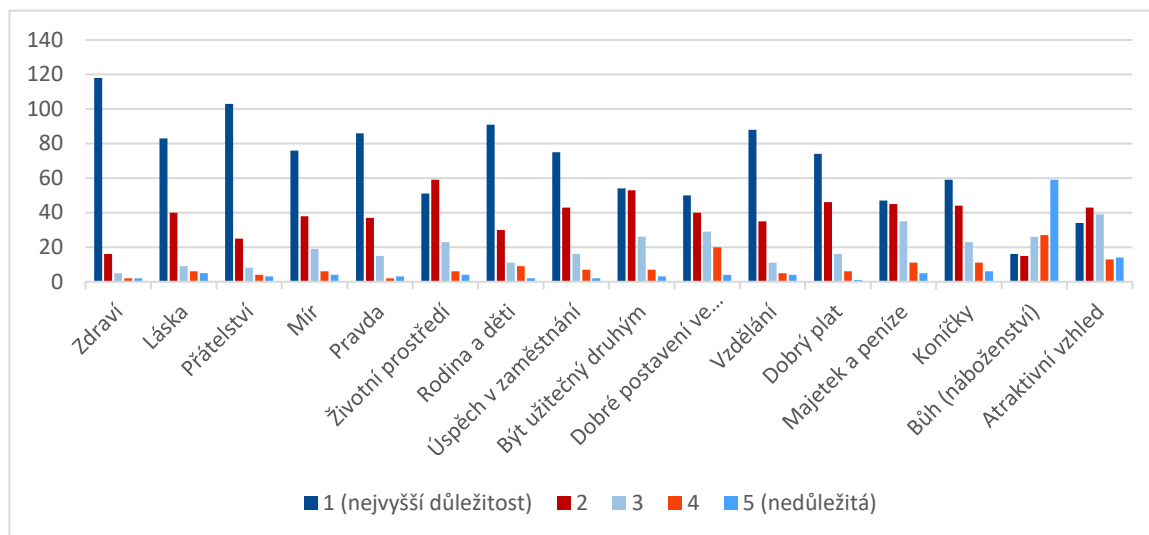
Poslední otázka týkající se sociálních sítí zjišťovala, **jaká je nejčastější aktivita respondentů na sociálních sítích** (viz P II, Graf 27). V této otázce mohli vybrat až tři možnosti. Největší převahu získala možnost *komunikace s přáteli*, která byla zvolena 116 žáky. Odpověď vyplývá i z vyhodnocení předchozích otázek. Druhou nejčastější aktivitou je *prohlížení oblíbených/fanouškovských stránek/skupin/profilů*, zvolilo ji 78 tázaných. Dále pak *sdílení fotografií*, což často dělá 36 respondentů. Další častou aktivitou na sociálních sítích je i *plánování akcí a procvičování cizího jazyka* (psaní zpráv v cizím jazyce). Mezi méně časté aktivity patří *seznamování, sdílení informací o sobě, sebevzdělávání* a čerpání *inspirace* (např. recepty na určitá jídla). Odpovědi do jisté míry korespondují s názorem Novákové, nejčastěji dospívající opravdu používají sociální sítě ke komunikaci, ale spíše než by měli sdílet informace o sobě a vytvářet obsah, který by dál šířili a prezentovali se, obsah konzumují.

4.2.3 Hodnotová orientace mládeže

Hodnoty jsou pro život důležité, tvoří základ pro naše rozhodování a jednání. Pro hodnoty, se každý rozhoduje sám za sebe, každý se může rozhodnout, které hodnoty bude zastávat, budou pro něj podstatné a které naopak ne. Avšak proces utváření hodnot je ovlivňován okolím, ve kterém žijeme. Začíná v rodině a postupně se tento pomyslný žebříček hodnot vytváří a mění podle sociálních skupin, jichž jsme součástí, politickou a společenskou situací v našem státě i městě a dalšími okolnostmi. Během dospívání je tento proces na vrcholu a postupem času už se mění pouze minimálně. Jak už bylo zmíněno v teoretické

části práce, mládež odráží aktuální situaci ve společnosti, proto je důležité znát její hodnoty a snažit se jí porozumět.

První otázka tohoto bloku zjišťovala, jak důležité jsou pro respondenty konkrétní hodnoty.

Graf 7: Preference konkrétních hodnot (Zdroj: Vlastní data)

Graf 7 zobrazuje preference jednotlivých hodnot respondentů. Lze z něj vyčíst nejen, kterou hodnotu preferují nejvíce, ale především jak přesně řadili hodnoty.

Kdybychom měli sestavit žebříček hodnot mládeže ve věku 13–19 let z Moravskoslezského a Zlínského kraje, vypadal by přibližně takto, viz Tabulka 1.

Nejvíce preferovanou hodnotou obou cílových skupin je *zdraví* (index 1,28). Fakt, že se zdraví umístilo na první příčce žebříčku hodnot, je velmi pozitivní, neboť potvrzuje, že si dospívající uvědomují, že bez zdraví by jejich život nebyl takový, jaký je. Především by bez zdraví jiné hodnoty ztrácely na důležitosti, protože by jich nebylo možné dosáhnout.

Další hodnotou v pořadí je *přátelství* (index 1,45), což opět potvrzuje poznatky z teorie, že vztahy s vrstevníky jsou v období dospívání velmi důležité, pomáhají naplnit cíl tohoto období, kterým je postupné osamostatnění se od rodiny a uspokojování psychických potřeb (Vágnerová, 2000, s. 284–287).

Na třetím místě se umístila hodnota *pravda* (index 1,59), což je docela překvapující vzhledem k aktuální situaci ve světě plném lži a polopravd. Na čtvrtém místě se umístila hodnota *rodina a děti* (index 1,61), dále *vzdělání* (index 1,62), *dobrá plat* (index 1,66) a až na sedmém místě skončila *láska* (index 1,67). Pojem láska je „trendem“ dnešní doby především na sociálních sítích jako je Instagram. Blogeri, influenceři a další osobnosti sociálních sítí neustále opakují téma lásky, ať už je to sebeláska, či láska k partnerovi, láska k rodině, k životnímu prostředí, přátelská láska, mateřská láska, láska k jídlu a všechny další

možné druhy lásky. Proto je překvapující, že se tak často opakovaná hodnota umístila až na sedmém místě v žebříčku hodnot. Můžeme se domnívat, že důvodem může být její abstraktnost.

Na osmém místě se umístila hodnota *úspěch v zaměstnání* (index 1,73), na dalším místě pak *mír* (index 1,77), hodnota *být užitečný druhým* (index 1,96) a na jedenáctém místě se umístila hodnota *životní prostředí* (index 1,97), na dalším *koníčky* (index 2,03).

Na třináctém místě se umístila hodnota *majetek a peníze* (index 2,17), což může být docela překvapující, vzhledem k tomu, že hodnota *dobry plat* skončila už na šestém místě. Z tohoto faktu by se dalo soudit, že je pro respondenty sice důležitý dobrý plat, avšak ne k hromadění majetku a peněz, ale k jiným účelům. Na posledních třech příčkách se umístily hodnoty *dobré postavení ve společnosti* (index 2,22), *atraktivní vzhled* (index 2,51) a na úplně posledním místě *bůh, náboženství* (index 3,69).

Pořadí	Hodnota
1.	Zdraví
2.	Přátelství
3.	Pravda
4.	Rodina a děti
5.	Vzdělání
6.	Dobry plat
7.	Láska
8.	Úspěch v zaměstnání
9.	Mír
10.	Být užitečný druhým
11.	Životní prostředí
12.	Koníčky
13.	Majetek a peníze
14.	Dobré postavení ve společnosti
15.	Atraktivní vzhled
16.	Bůh (náboženství)

Tabulka 1: Hierarchie hodnot - celkově (Zdroj: Vlastní data)

Následující část se zabývá **komparací hodnotové orientace respondentů základních a středních škol.**

	Index hodnot		Pořadí hodnot	
	Žáci ZŠ	Žáci SŠ	Žáci ZŠ	Žáci SŠ
Zdraví	1,36	1,20	1	1
Láska	1,74	1,61	8	5
Přátelství	1,43	1,49	2	2

Mír	1,85	1,70	9	7
Pravda	1,69	1,50	7	3
Životní prostředí	2,14	1,81	14	8
Rodina a děti	1,58	1,64	4	6
Úspěch v zaměstnání	1,63	1,84	5	9
Být užitečný druhým	2,01	1,93	10	11
Dobré postavení ve společnosti	2,07	2,36	12	14
Vzdělání	1,65	1,59	6	4
Dobrá plat	1,50	1,89	3	10
Majetek a peníze	2,04	2,30	11	13
Koníčky	2,11	1,96	13	12
Bůh (náboženství)	3,68	3,70	16	16
Atraktivní vzhled	2,50	2,51	15	15

Tabulka 2: Komparace hodnot žáků ZŠ a SŠ (Zdroj: Vlastní data)

Hodnotová orientace oslovených žáků ZŠ a SŠ se výrazně liší v několika bodech. První dvě hodnoty *zdraví a přátelství* a poslední dvě hodnoty *bůh (náboženství)* a *atraktivní vzhled*, jsou u obou skupin na stejné příčce. Největší rozdíl lze vidět u hodnoty *dobrá plat* (rozdíl činí 0,39), zatímco žáci základních škol mají tuto hodnotu už na třetím místě hned za zdravím a přátelstvím, žáci středních škol umístili tuto hodnotu až na desáté místo. Další výrazný rozdíl je u hodnoty *životní prostředí* (rozdíl činí 0,33). Žáci základních škol umístili tuto hodnotu až na čtrnácté místo, zatímco žáci středních škol ji umístili už na osmé místo, hned za mír. Tento rozdíl může být dán například informovaností a větší sociální zodpovědností, kterou už žáci SŠ mohou pociťovat, zatímco žáci ZŠ, tyto problémy ještě v takové míře neřeší. Patrné rozdíly v hodnotách mezi oběma skupinami jsou i u hodnot *úspěch v zaměstnání* a *pravda*.

Následující část se zabývá **porovnáním rozdílů v hodnotové orientaci současné mládeže podle genderu.**

	Index hodnot		Pořadí hodnot	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Zdraví	1,20	1,44	1	1

Láska	1,64	1,75	6–7	5
Přátelství	1,41	1,54	2	2
Mír	1,70	1,92	9	8–10
Pravda	1,56	1,67	4	3
Životní prostředí	1,90	2,13	10	14
Rodina a děti	1,57	1,69	5	4
Úspěch v zaměstnání	1,64	1,92	6–7	8–10
Být užitečný druhým	1,91	2,08	11	11
Dobré postavení ve společnosti	2,27	2,10	14	12–13
Vzdělání	1,49	1,88	3	7
Dobrá plat	1,65	1,77	8	6
Majetek a peníze	2,20	2,10	13	12–13
Koníčky	2,10	1,92	12	8–10
Bůh (náboženství)	3,70	2,56	16	15
Atraktivní vzhled	2,48	3,67	15	16

Tabulka 3: Porovnání hodnot podle genderu (Zdroj: Vlastní data)

Nepodařilo se nasbírat vyrovnaný počet odpovědí od mužů a žen. Mužů je zhruba o polovinu méně, proto je následující porovnávání jejich hodnot pouze nástinem, ne relevantním výstupem.

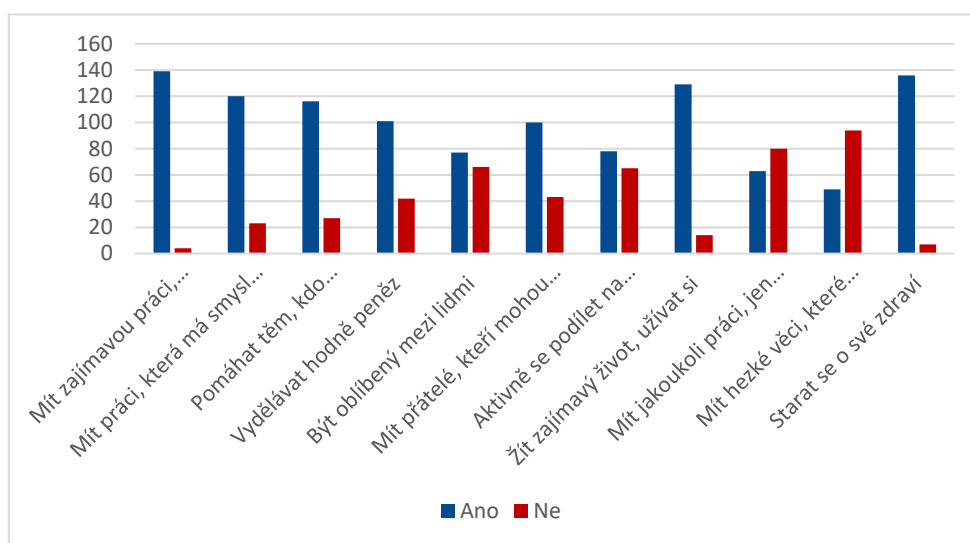
Nejpatrněji se hodnotová orientace oslovených žen a mužů (resp. dívek a chlapců) liší v hodnotě *vzdělání* (rozdíl činí 0,39), kde dívky uvedly vzdělání na třetím místě, tedy hned po hodnotách zdraví a přátelství, kdežto chlapci až na sedmém místě, po hodnotě dobrý plat. Další výrazný rozdíl je viditelný u hodnoty *úspěch v zaměstnání* (rozdíl činí 0,28), zajímavé je, že dívky této hodnotě přisoudily 6–7 příčku, za to chlapci 8–10. Další patrný rozdíl v důležitosti hodnoty je u *životního prostředí* (rozdíl činí 0,23). Zatímco dívky ho hodnotily kladněji, umístilo se u nich na desátém místě, u chlapců to bylo o čtyři příčky níže, tedy na čtrnáctém místě.

Ačkoli u hodnoty *bůh (náboženství)* byl rozdíl v umístění na žebříčku pouze nepatrný, rozdíl v indexu tvořil 1,14, což je docela velký rozdíl. Chlapci tentokrát hodnotili kladněji dívky. Podobný problém se vyskytl i u hodnoty *atraktivní vzhled*, rozdíl na žebříčku hodnot byl

také pouze o jednu příčku, ale rozdíl mezi hodnotami indexu byl 1,19, přičemž kladněji tuto hodnotu cenily dívky.

Celkově by se dalo říct, že většinu hodnot měly tendence lépe posuzovat spíše dívky, proto tam byly tak patrné rozdíly v indexech i u hodnot, které byly umístěny na přibližně stejné příčce s muži.

Úplně poslední otázkou dotazníku bylo, **zda je pro tázané daná hodnota důležitá, či nikoli**. Na tuto otázku odpovídali respondenti pouze ano/ne (Graf 8).

Graf 8: Hodnotová orientace (Zdroj: Vlastní data)

Tato otázka sloužila spíše k ověření odpovědí z předchozích otázek. Pro 139 respondentů je důležité mít *zajímavou práci, která by je bavila*, pro 136 tázaných je důležité *starat se o své zdraví*, další hodnotou, na které se většina respondentů shodla je *žít zajímavý život, užívat si*. Mezi další kladně ceněné hodnoty patří *mít práci, která má smysl a je užitečná, pomáhat těm, kdo pomoc potřebují, vydělávat hodně peněz a mít přátele, kteří pro ně mohou být užiteční*. Naopak mezi nejméně ceněné hodnoty patří *mít hezké věci, které nemá každý* (94 tázaných), *mít jakoukoli práci, jen aby nemuseli brát podporu* a *být oblíbení mezi lidmi*.

4.3 Interpretace dat

V rámci metodologie v teoretické části práce byl stanoven hlavní cíl výzkumu a dva dílčí cíle, zároveň byla stanovena hlavní výzkumná otázka a další dvě dílčí. Tato část práce se zaměřuje na ověření, zda bylo dosaženo stanovených cílů a zda byly zodpovězeny všechny výzkumné otázky.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo na základě kvantitativního výzkumu zjistit hodnotovou orientaci současné dospívající mládeže, kterou prezentovali žáci základních a středních škol, tzn. zástupci pubescentů a adolescentů z Moravskoslezského a Zlínského kraje. Za pomoci dotazníkového šetření byl sestaven žebříček hodnot, který reprezentuje hodnotovou orientaci současné dospívající mládeže.

Jako svou nejdůležitější hodnotu označila většina, tedy 118 respondentů, *zdraví*. To, že na první příčce hodnotového žebříčku mládeže není žádná materiální hodnota, je velmi pozitivní. Otázkou však zůstává, do jaké míry byla tato odpověď upřímná, jestli si respondenti sami sebe neidealizují. Je obecně známo, že mládež v tomto věku příliš o své zdraví nepečuje. Chodí pozdě spát, jsou neustále u obrazovek, během pozdní adolescence často zkouší návykové látky. Na druhou stranu jsou častěji než kdy dřív vystavováni zprávám o hromadných katastrofách při kterých zahynulo nebo bylo zraněno mnoho lidí, zprávám o šířících se virech, kauzách o očkování apod. Tudíž i díky těmto okolnostem mohou vnímat zdraví jako nejcennější hodnotu. Navíc je pravdou, že trendem poslední doby je zdravý životní styl. Pravidelný sport, dostatek spánku a zdravá strava jsou častými tématy na sociálních sítích.

Celkově se na předních příčkách žebříčku umístily hodnoty, které se vztahují přímo k osobě žáka. Mezi tyto hodnoty patří *přátelství, rodina a děti, vzdělání, dobrý plat, láska a úspěch v zaměstnání*. Překvapující je hodnota *pravda*, která se umístila na třetím místě hned za přátelstvím. Jedná se o hodnotu, která přesahuje osobnost jedince. Takové hodnoty (např. *životní prostředí, být užitečný druhým* nebo *mír*) se umístily spíše na nižších příčkách. Z toho vyplývá, že pravda je pro žáky obzvlášť důležitá. Pravděpodobně i proto, že je v dnešní době velmi vzácná, málokdo a obzvlášť v médiích, mluví úplnou pravdu.

Naopak jako nejméně důležitou hodnotu zvolila většina, tedy 59 respondentů, *boha (náboženství)*. Tento fakt může souviset s celkovým přístupem obyvatel České republiky k víře. V posledním sčítání lidu v roce 2011 se k víře přihlásilo pouze 20,8 % z celkového počtu obyvatel (ČSÚ, 2014).

Kromě hlavního cíle byly stanoveny ještě dva dílčí. Jedním z nich byla komparace hodnotové orientace respondentů ze základních a středních škol. Vyhodnocením této komparace bylo zjištěno, že ačkoli jisté odchylky v umístění hodnot na žebříčku existují, nejsou nijak výrazné. Nejpatrněji lze rozdíl mezi hodnotami žáků základních a středních škol spatřit u hodnoty *dobry plat*. Žáci základních škol mají tuto hodnotu už na třetím místě, zatímco žáci středních škol ji umístili až na desáté místo. Další patrný rozdíl je i u hodnoty

životní prostředí, kterou žáci základních škol umístili až na čtrnácté místo, zatímco žáci středních škol už na osmé místo. Naopak v nejdůležitějších hodnotách se obě skupiny shodují. Na první místo umístili *zdraví* a na druhé místo *přátelství*.

Druhým dílčím cílem bylo porovnat rozdíly v hodnotové orientaci současné mládeže podle genderu. Bohužel se nepodařilo nasbírat vyrovnaný počet odpovědí od dívek a chlapců, tudíž je toto srovnání pouze nástinem. Provedeným srovnáním bylo zjištěno, že se jejich hodnoty příliš neliší. Nejpatrnější rozdíl ve vnímání konkrétních hodnot je u *vzdělání*. Zatímco dívky jej umístily hned na třetí příčku, chlapci až na sedmou. Další hodnotou, na kterou mají rozdílný pohled, je *úspěch v zaměstnání*. Zde je výsledek překvapivý, neboť dívky tuto hodnotu umístily na 6–7 příčku, chlapci až na 8–10, což vyvrací obecný pohled na muže jako na kariéristy.

4.3.1 Verifikace výzkumných otázek

Na hlavní výzkumnou otázku VO: „Objevují se významné rozdíly v hodnotovém systému pubescentů (raná adolescence) a adolescentů (pozdní adolescence) a případně čeho se dotýkají?“ bylo již odpovězeno v předchozí části práce. Nejvíce se tedy liší v hodnotách *dobrý plat a životní prostředí*. Dále pak lze spatřit rozdíly u hodnot *úspěch v zaměstnání* a *pravda*. Výraznější rozdíly v indexech hodnot vidíme i u *postavení ve společnosti* a *majetku a peněz*.

První dílčí výzkumná otázka zjišťovala, kterou hodnotu obě vybrané cílové skupiny nejvíce preferují. Nejvíce preferovanou hodnotou obou skupin je *zdraví*. Druhá dílčí výzkumná otázka pak zjišťovala, která hodnota je pro obě skupiny nejméně významná. Za nejméně významnou hodnotu ve svém žebříčku hodnot určily obě skupiny *boha (náboženství)*.

4.3.2 Doporučení

Dospívající, ale i menší děti jsou stále více ovlivňováni vnějším světem. Základem však zůstává správná výchova v rodinách. Téma hodnotové orientace by ale nemělo být opomíjeno ani ve školách v rámci výuky. Užitečná by v tomto směru mohla být tvorba brožury s aktivitami pro rozvoj hodnot u dětí a dospívajících, kterou by mohli využít rodiče i učitelé.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala tématu hodnotové orientace současné dospívající generace.

V první části práce byla provedena rešerše knižních a internetových zdrojů pro získání přehledu a lepší orientaci v rámci zadaného tématu. Vymezení konkrétních pojmů hodnota, hodnotová orientace, hodnocení a dále pak samotná klasifikace hodnot, definování jejich významu a podkapitola o výchově k hodnotám, tvoří významnou složku práce. Dále se teoretická část zabývala vymezením adolescence, její charakteristikou, vývojem v tomto období (nejen tělesným, ale i mravním, emočním a inteligenčním), vztahem k dospělým, k vrstevníkům i ke škole a vzdělání, utvářením identity, otázkami volného času a vnímáním autorit. Média a především sociální sítě mají v dnešní době obrovskou moc, proto jim byla v teoretické části věnována samostatná kapitola. Konkrétně se zabývala pozitivními a negativními účinky médií na adolescenty a následně sociálními sítěmi, charakteristice těch nejpoužívanějších, riziky, která představují i významem, jaký mají pro současné adolescenty. Veškerý obsah, zahrnutý v teoretické části práce, posloužil k lepšímu pochopení myšlení, rozhodování a chování současných adolescentů a následně k sestavení a provedení kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Všech stanovených cílů bylo dosaženo, výzkumné otázky byly zodpovězeny. Avšak je nutno ještě dodat, že o období adolescence, té rané i pozdní, by toho mohlo být řečeno ještě mnoho. Ačkoli již byla spousta výzkumů věnována tomuto tématu, každý další je novým přínosem, protože svět a celkově život a jeho kvalita se rychle posouvá a mění, tím i smýšlení lidí a často i jejich hodnoty, přestože ne vždy příliš výrazně.

Tématu hodnotové orientace by bylo dobré se i nadále věnovat v dalších výzkumech, ať už v rámci diplomové práce či jinak. Určitě by bylo zajímavé se zde věnovat konkrétněji samotným hodnotám z pohledu dospívajících, a to například formou hloubkových rozhovorů.

První, kdo předává a formuje hodnoty, a to již v raném věku, bývá nejčastěji rodina. Bylo by dobré posílit tento účinek tvorbou výukových materiálů (brožur, či jiných formátů), které by zahrnovaly aktivity pro každou věkovou skupinu dětí a dospívajících. Tyto materiály by rodičům pomáhaly při výchově dětí k hodnotám. Dalším významným místem výchovy k hodnotám je škola. Učitelům by mohly být v rámci školení předávány podobné výukové materiály, či probíhat konkrétní přednášky a workshopy s tímto zaměřením, aby i oni lépe pochopili myšlení konkrétní věkové skupiny a mohli směřovat děti k těm správným hodnotám.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje

- [1] ARMSTRONG, Michael a Stephen TAYLOR, 2015. *Řízení lidských zdrojů: moderní pojetí a postupy*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5258-7.
- [2] CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2009. *Psychologie hodnot*. 2. doplněné a přepracované vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2295-4.
- [3] DOROTÍKOVÁ, Soňa, 1998. *Filosofie hodnot*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 80-86039-79-X.
- [4] EYRE, Linda a Richard M. EYRE, 2007. *Jak naučit děti hodnotám*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-275-1.
- [5] GÖBELOVÁ, Taťána, 2015. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-808-3.
- [6] HORŇÁKOVÁ, Michaela, 2011. *Copywriting: podrobný průvodce tvorbou textů, které prodávají*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3269-2.
- [7] JANOUC, Viktor, 2014. *Internetový marketing*. 2. vydání. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-4311-7.
- [8] KRIEGELOVÁ, Marie, 2008. *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2333-4.
- [9] KUČEROVÁ, Stanislava, 1996. *Člověk. Hodnoty. Výchova: kapitoly z filozofie výchovy*. Prešov: Manacon. ISBN 80-85668-34-3.
- [10] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- [11] MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. 2. upravené vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.
- [12] McQUAIL, Denis, 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-574-5.
- [13] NAKONEČNÝ, Milan, 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7.
- [14] ŘÍČAN, Pavel, 2004. *Cesta životem*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-829-5.
- [15] ŘÍČAN, Pavel, 2007. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 5. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1174-4.

- [16] SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ, 2004. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis. ISBN 80-86320-33-2.
- [17] VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-2153-3.
- [18] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- [19] VALIŠOVÁ, Alena, 2008. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2282-5.
- [20] VALIŠOVÁ, Alena, Mária BRATSKÁ a Bogusław ŚLIWERSKI, 2005. *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Praha: ISV. ISBN 80-86642-43-7.

Internetové zdroje

- [1] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. In: *Czso.cz* [online]. 27. 2. 2014 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>
- [2] NOVÁKOVÁ, Milena. Jak internet ovlivňuje život dětí a dospívajících?. In: *Sancedetem.cz* [online]. 2019, 03. 02. 2015, 25. 1. 2019 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/jak-internet-ovlivnuje-zivot-deti-a-dospivajicich-145.html>
- [3] SIRANOVÁ, Renata. Sociální sítě, fenomén současnosti. Děti a rodiče v odpojeném virtuálním světě. In: *Zenysro.cz* [online]. 24. 9. 2018 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://www.zenysro.cz/doporucujeme/rodina-a-vztahy/socialni-site-fenomen-soucasnosti-dite-a-rodice-v-odpojenem-virtualnim-svete>
- [4] SOCIÁLNÍ SÍTĚ – SOCIAL MEDIA. In: *Mediaguru.cz: Mediální slovník* [online]. 2019 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/slovník/klicova-slova/socialni-site-social-media/>
- [5] VODÁKOVÁ, Jana. Volný čas dětí? Buď příliš kroužků, nebo pasivita. In: *Rodina.cz* [online]. c1999-2018, 19. 12. 2011 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8606.htm>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSÚ Český statistický úřad

SŠ Střední škola

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Graf 1: Zastoupení žáků podle školy (Zdroj: Vlastní data)</i>	32
<i>Graf 2: Vztah k sourozencům (Zdroj: Vlastní data)</i>	33
<i>Graf 3: Vztah k rodičům (Zdroj: Vlastní data)</i>	37
<i>Graf 4: Autorita (Zdroj: Vlastní data)</i>	38
<i>Graf 5: Ovlivnění (Zdroj: Vlastní data)</i>	39
<i>Graf 6: Protichůdné pojmy týkající se školy (Zdroj: Vlastní data)</i>	41
<i>Graf 7: Preference konkrétních hodnot (Zdroj: Vlastní data)</i>	46
<i>Graf 8: Hodnotová orientace (Zdroj: Vlastní data)</i>	50

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Hierarchie hodnot - celkově (Zdroj: Vlastní data)</i>	47
<i>Tabulka 2: Komparace hodnot žáků ZŠ a SŠ (Zdroj: Vlastní data)</i>	48
<i>Tabulka 3: Porovnání hodnot podle genderu (Zdroj: Vlastní data)</i>	49

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

P II: Grafy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník: Hodnotová orientace současné dospívající generace

Ahoj,

chtěla bych Tě poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který je anonymní, proto prosím odpovídej podle pravdy a nenakukuj sousedovi přes rameno! 😊

Co z toho budeš mít TY? Pokud budeš dotazník vyplňovat poctivě a zvládneš i ten nudný, ale nutný blok úvodních otázek, může Ti pomoci utřídit si své hodnoty, což je v životě velmi důležité a taky #karmajezdarma.

Co z toho budu mít já? Materiál pro svou bakalářskou práci. 📖

Klára Pavelková, studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

1. Pohlaví

- a. Žena
- b. Muž

2. Věk

- a. 13 let
- b. 14 let
- c. 15 let
- d. 16 let
- e. 17 let
- f. 18 let
- g. 19 let

3. Škola

- a. Základní škola
- b. Střední škola

4. Třída (ZŠ – př. 8.A, SŠ – př. 3.A)

.....

Část A – Osobní otázky a otázky o rodině a škole

1. Kolik osob celkem žije ve vaší domácnosti? (Uved'.)

.....

2. Složení rodiny. Žiješ s:

- a. Oba vlastní rodiče
- b. Vlastní matka a nevlastní otec
- c. Vlastní otec a nevlastní matka
- d. Jen matka
- e. Jen otec
- f. Střídavá péče
- g. Jiná

3. Máš sourozence?

- a. Ano
- b. Ne

4. Vypiš všechny sourozence (bratr/sestra), jejich věk, jestli jsou vlastní nebo nevlastní (př. sestra – 16, bydlíme spolu; bratr – 25, nevlastní, nebydlíme spolu)

.....

5. Jak bys popsal/a svůj vztah ke svým MLADŠÍM sourozencům? (Pokud je nemáš, pokračuj prosím další otázkou)

Velmi blízký – Spíše blízký – Neutrální – Spíše vzdálený – Velmi vzdálený

6. Jak bys popsal/a svůj vztah ke svým STARŠÍM sourozencům? (Pokud je nemáš, pokračuj prosím další otázkou)

Velmi blízký – Spíše blízký – Neutrální – Spíše vzdálený – Velmi vzdálený

7. Kolik let je Tvému otci?

- a. 30–39 let
- b. 40–49 let
- c. 50–59 let
- d. 60–69 let
- e. Jiná

8. Kolik let je Tvé matce?

- a. 30–39 let
- b. 40–49 let
- c. 50–59 let
- d. 60–69 let
- e. Jiná

9. Vzdělání otce:

- a. Základní
- b. Vyučen
- c. Maturita
- d. Vysokoškolské
- e. Nevím

10. Vzdělání matky:

- a. Základní
- b. Vyučena
- c. Maturita
- d. Vysokoškolské
- e. Nevím

11. Jaké je zaměstnání Tvých rodičů? (Vypiš.)

(př. matka – učitelka, otec – hasič)

.....

12. Dostáváš od rodičů pravidelné kapesné?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Občas

13. Jak vysoké je měsíční kapesné, které obvykle dostáváš? (Uveď částku.)

.....

14. Je pro Tebe otec vzorem?

Rozhodně ano – Spíše ano – Spíše ne – Rozhodně ne

15. Je pro Tebe matka vzorem?

Rozhodně ano – Spíše ano – Spíše ne – Rozhodně ne

16. Řídíš se radami otce?

Rozhodně ano – Spíše ano – Spíše ne – Rozhodně ne

17. Řídíš se radami matky?

Rozhodně ano – Spíše ano – Spíše ne – Rozhodně ne

18. Kdo je Ti v rodině nejbližší (máš s ním nejbližší vztah)?

- a. Matka
- b. Otec
- c. Bratr
- d. Sestra
- e. Jiná

19. Jak bys popsal/a svůj vztah ke své matce?

Velmi blízký – Spíše blízký – Neutrální – Spíše vzdálený – Velmi vzdálený

20. Jak bys popsal/a svůj vztah ke svému otci?

Velmi blízký – Spíše blízký – Neutrální – Spíše vzdálený – Velmi vzdálený

21. Máš alespoň jednoho žijícího prarodiče?

- a. Ano
- b. Ne

22. Jak bys popsal/a svůj vztah ke svým prarodičům?

Velmi blízký – Spíše blízký – Neutrální – Spíše vzdálený – Velmi vzdálený

23. Komu se svěřuješ se svými problémy?

- a. Otec
- b. Matka
- c. Sourozenci
- d. Prarodiče
- e. Kamarád/ka
- f. Učitel/ka
- g. Jiná

24. Znáš osobu, která je pro Tebe autoritou?

- a. Rodiče
- b. Učitelé
- c. Prarodiče a jiní příbuzní
- d. Kamarádi
- e. Jiná

25. V čem Tě ovlivňují (Označ podle skutečnosti v čem a kdo Tě ovlivňuje (můžeš vybrat i více možností))

	Rodiče	Sourozenci	Prarodiče	Kamarádi	Internet	Nikdo mě neovlivňuje
--	--------	------------	-----------	----------	----------	----------------------

V oblékání						
Ve výběru hudby, knih, filmů, ...						
V nákupu věcí						
V náplni volného času						
Ve volbě povolání						
Ve volbě kamarádů						
V chování k ostatním						
V názorech na život						

26. Co si spojíš se slovem škola? (Označ pouze jednu možnost z dvojice protikladů.)

- a. Nuda a1. Zábava
- b. Stres b1. Klid
- c. Špatné chování c1. Hezké chování
- d. Kamarádi d1. Nepřátelské prostředí
- e. Milí učitelé e1. Nepříjemní učitelé
- f. Praktické věci f1. Samá teorie

27. Záleží ti na tom, jaké máš výsledky ve škole?

- a. Ano
- b. Ne

28. Chodíš rád/a do školy?

- a. Ano
- b. Ne

29. Proč chodíš rád/a do školy?

.....

30. Proč nerád/a chodíš do školy?

.....

31. Jak nejčastěji trávíš volný čas ve VŠEDNÍ DEN? (Označ prosím maximálně 5 možností.)

- a. U internetu (sociální sítě, chatování, ...)
- b. Hraním počítačových her
- c. Sledováním televize
- d. Sledováním filmů na PC
- e. Poslechem hudby
- f. Čtením knih
- g. Čtením časopisů
- h. Učením

- i. V zájmových kroužcích
- j. Venku s kamarády
- k. Návštěvou kamarádů
- l. Sportem
- m. Nakupováním
- n. Nicneděláním
- o. Jiná

32. Jak nejčastěji trávíš volný čas přes VÍKEND? (Označ prosím maximálně 5 možností.)

- a. U internetu (sociální sítě, chatování, ...)
- b. Hraním počítačových her
- c. Sledováním televize
- d. Sledováním filmů na PC
- e. Poslechem hudby
- f. Čtením knih
- g. Čtením časopisů
- h. Učením
- i. V zájmových kroužcích
- j. Venku s kamarády
- k. Návštěvou kamarádů
- l. Sportem
- m. Nakupováním
- n. Nicneděláním
- o. Jiná

33. S kým nejčastěji trávíš volný čas ve VŠEDNÍ DEN? (Označ prosím maximálně 3 možnosti.)

- a. Rodiče
- b. Prarodiče
- c. Sourozenci
- d. Kamarádi ze školy
- e. Kamarádi mimo školu
- f. Kamarádi na internetu
- g. Jiná

34. S kým nejčastěji trávíš volný čas přes VÍKEND? (Označ prosím maximálně 3 možnosti.)

- a. Rodiče
- b. Prarodiče
- c. Sourozenci
- d. Kamarádi ze školy
- e. Kamarádi mimo školu
- f. Kamarádi na internetu
- g. Jiná

35. Máš profil na nějaké sociální síti na internetu (př. Facebook, Instagram,...)?

- a. Ano
- b. Ne

- 36. Co je důvodem toho, že nemáš profil na žádné sociální síti?**
- Rodiče mi to nedovolili
 - Nepotřebuji ho
 - Nemám telefon nebo počítač s připojením k internetu
 - Jiná
- 37. Které sociální síť nejčastěji používáš? (Napiš jejich názvy a seřaď je od nejpoužívanějších.)**

- 38. Jaká je Tvoje nejčastější aktivita na sociální síti? (Vyber maximálně 3 možnosti.)**
- Procvičování cizího jazyka (píšu zprávy v cizím jazyce)
 - Komunikace s přáteli
 - Sdělování informací o sobě
 - Prohlížení oblíbených/fanouškovských stránek/skupin/profilů
 - Seznámení
 - Plánování akcí
 - Sdílení fotografií
 - Jiná

Část B – Hodnotová orientace mládeže

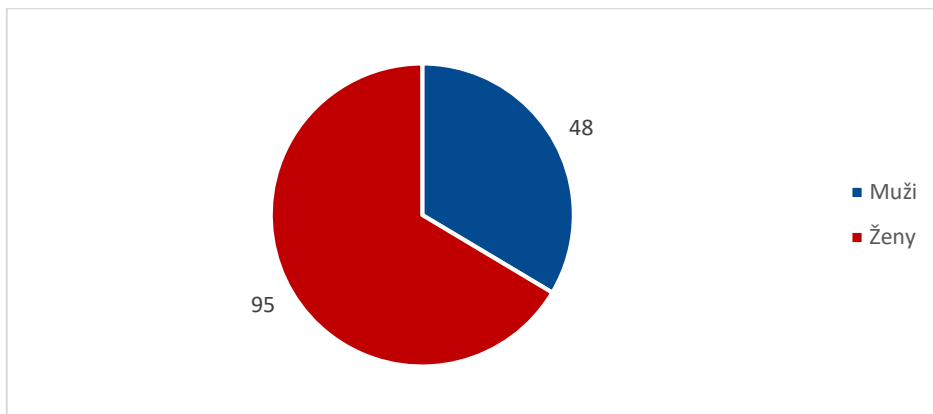
Hodnota a její preference: Jak je pro Tebe tato hodnota důležitá? (Oznámkuj jako ve škole 1 – nejvyšší důležitost, 5 – nedůležitá.)

39.	Zdraví	1 2 3 4 5
40.	Láska	1 2 3 4 5
41.	Přátelství	1 2 3 4 5
42.	Mír	1 2 3 4 5
43.	Pravda	1 2 3 4 5
44.	Životní prostředí	1 2 3 4 5
45.	Řadina a děti	1 2 3 4 5
46.	Úspěch v zaměstnání	1 2 3 4 5
47.	Být užitečný druhým	1 2 3 4 5
48.	Dobré postavení ve společnosti	1 2 3 4 5
49.	Vzdělání	1 2 3 4 5
50.	Dobrý plat	1 2 3 4 5
51.	Majetek a peníze	1 2 3 4 5
52.	Koníčky	1 2 3 4 5
53.	Bůh (náboženství)	1 2 3 4 5
54.	Atraktivní vzhled	1 2 3 4 5

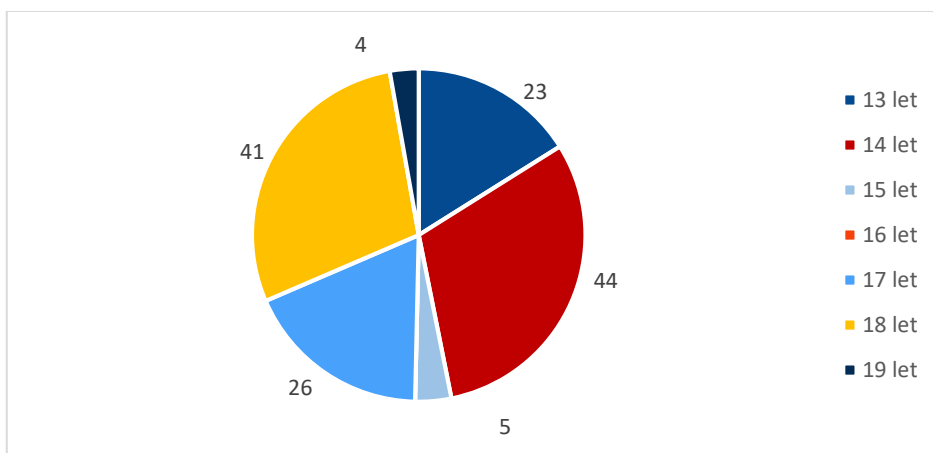
Hodnota a její preference: Je pro Tebe tato hodnota důležitá? (Označ Ano – důležitá, Ne - nedůležitá.)

55.	Žít podle svého přesvědčení	Ano	Ne
56.	Mít zajímavou práci, která by mě bavila	Ano	Ne
57.	Mít práci, která má smysl a je užitečná	Ano	Ne
58.	Pomáhat těm, kdo pomoc potřebují	Ano	Ne
59.	Vydělávat hodně peněz	Ano	Ne
60.	Být oblíbený mezi lidmi	Ano	Ne
61.	Mít přátele, kteří mohou být pro mne užiteční	Ano	Ne
62.	Aktivně se podílet na ochraně přírody	Ano	Ne
63.	Žít zajímavý život, užívat si	Ano	Ne
64.	Mít jakoukoli práci, jen abych nebral/a podporu	Ano	Ne
65.	Mít hezké věci, které nemá každý	Ano	Ne
66.	Starat se o své zdraví	Ano	Ne

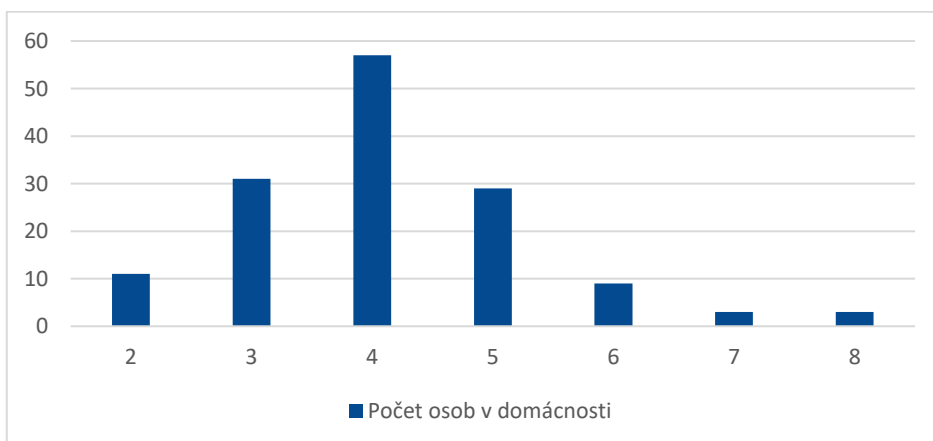
PŘÍLOHA P II: GRAFY

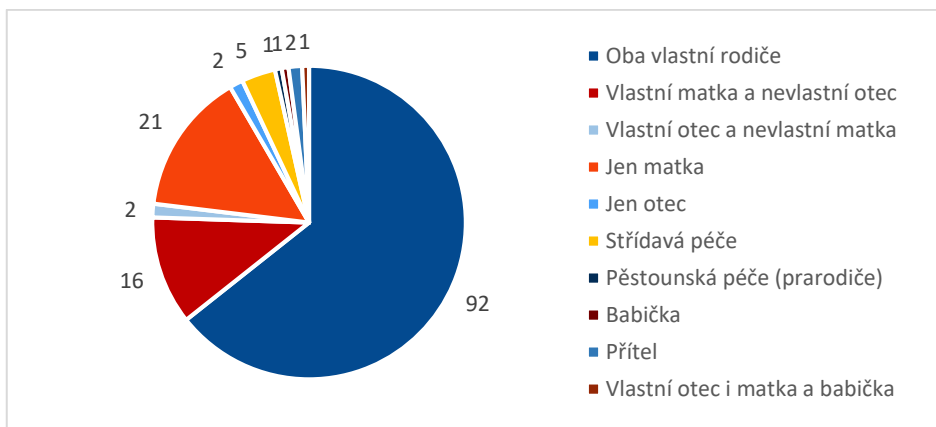
P II, Graf 1: Zastoupení respondentů podle pohlaví (Zdroj: Vlastní data)

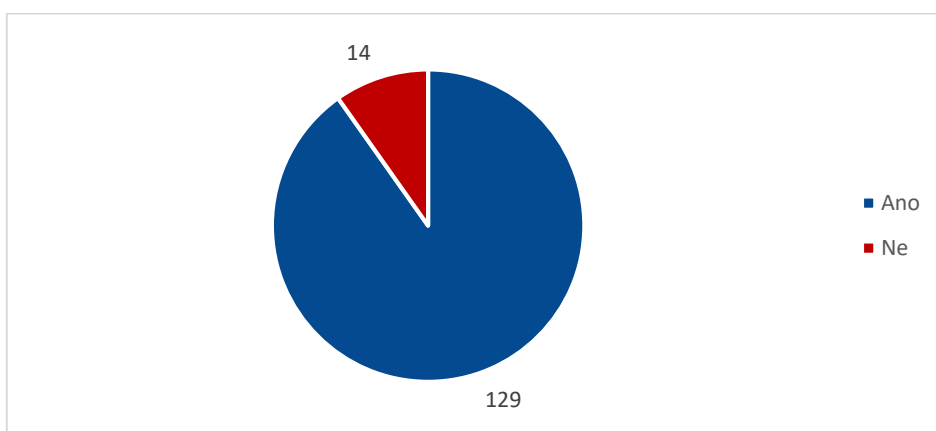
P II, Graf 2: Zastoupení respondentů podle věku (Zdroj: Vlastní data)

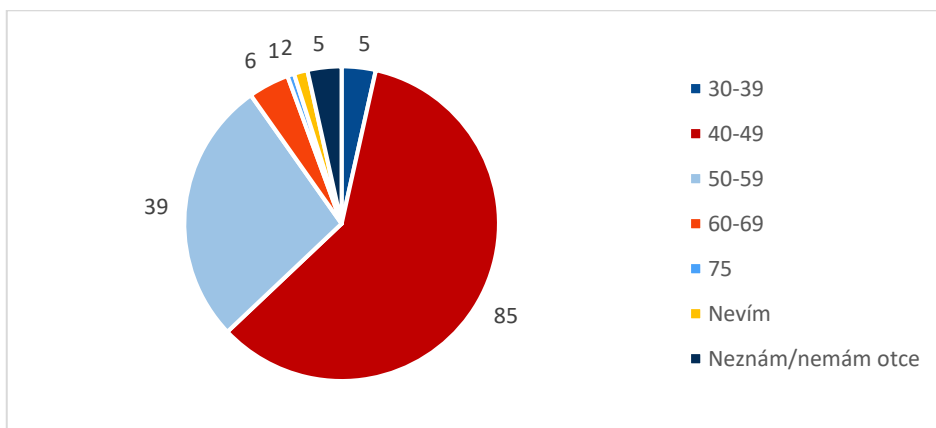
P II, Graf 3: Počet osob v domácnosti (Zdroj: Vlastní data)

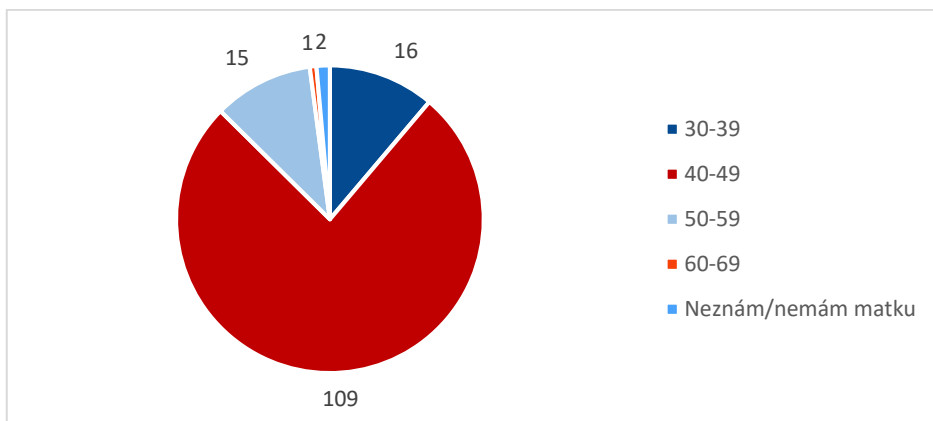
P II, Graf 4: Složení rodiny (Zdroj: Vlastní data)

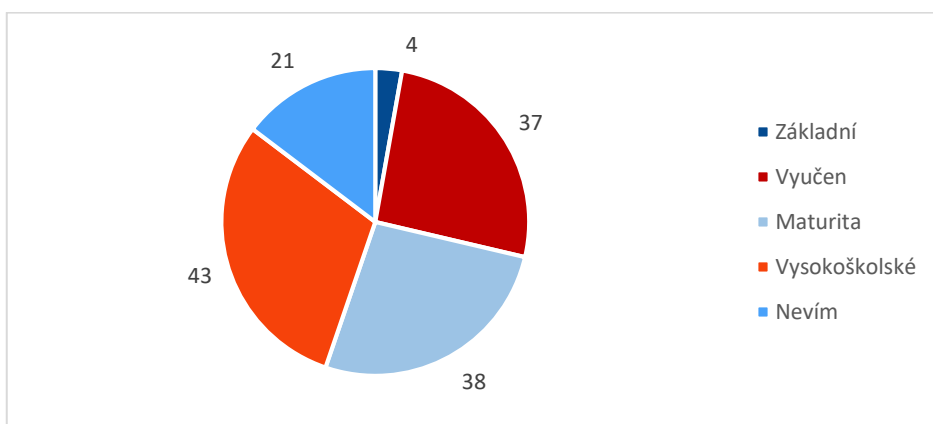
P II, Graf 5: Sourozenci (Zdroj: Vlastní data)

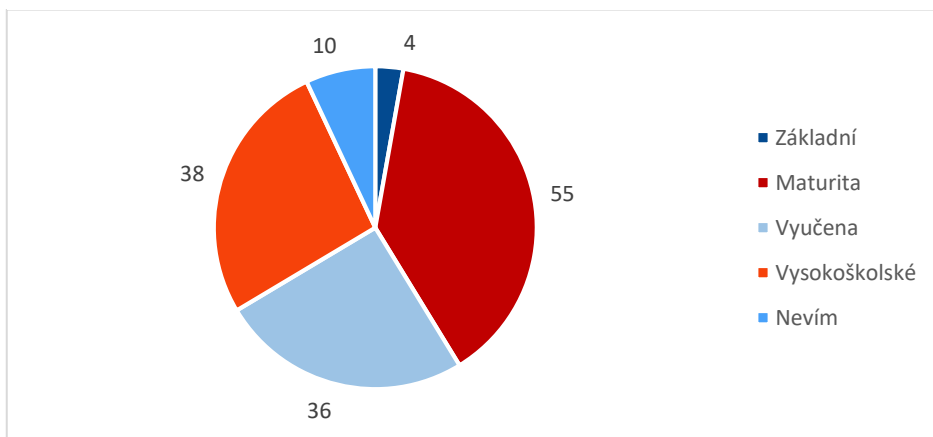
P II, Graf 6: Věk otce (Zdroj: Vlastní data)

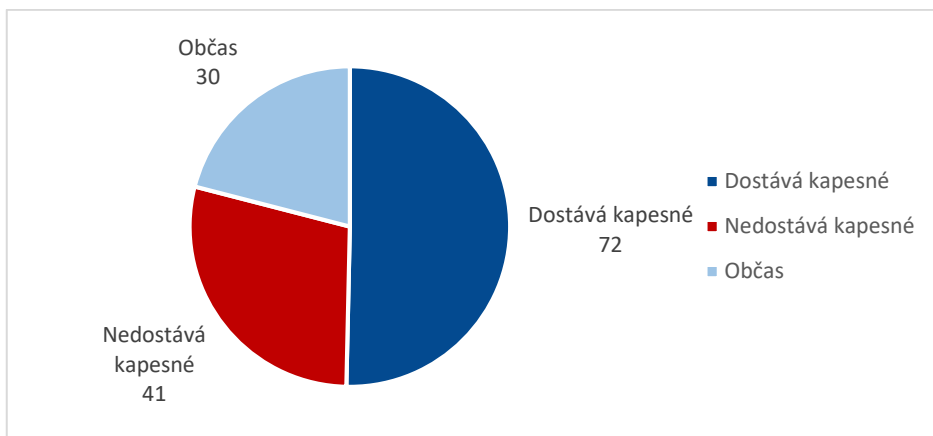
P II, Graf 7: Věk matky (Zdroj: Vlastní data)

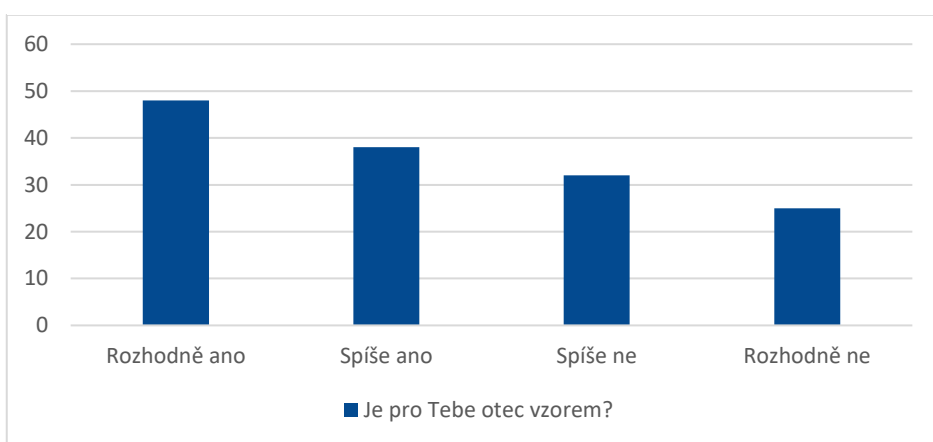
P II, Graf 8: Vzdělání otce (Zdroj: Vlastní data)

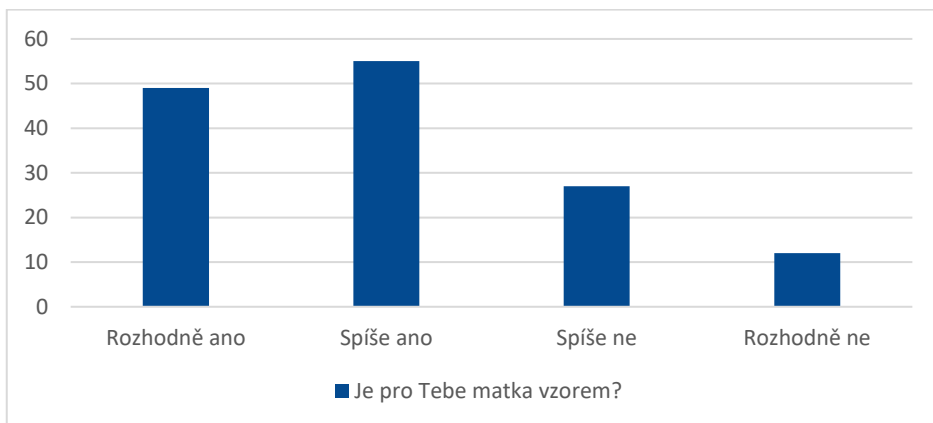
P II, Graf 9: Vzdělání matky (Zdroj: Vlastní data)

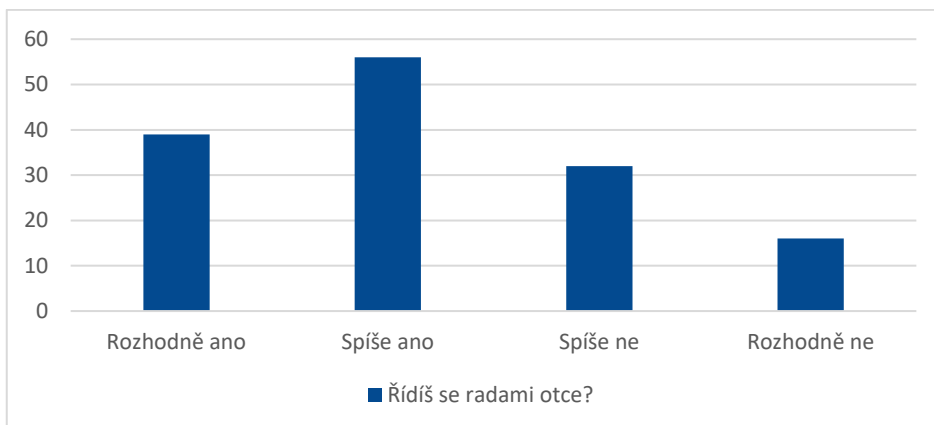
P II, Graf 10: Kapesné (Zdroj: Vlastní data)

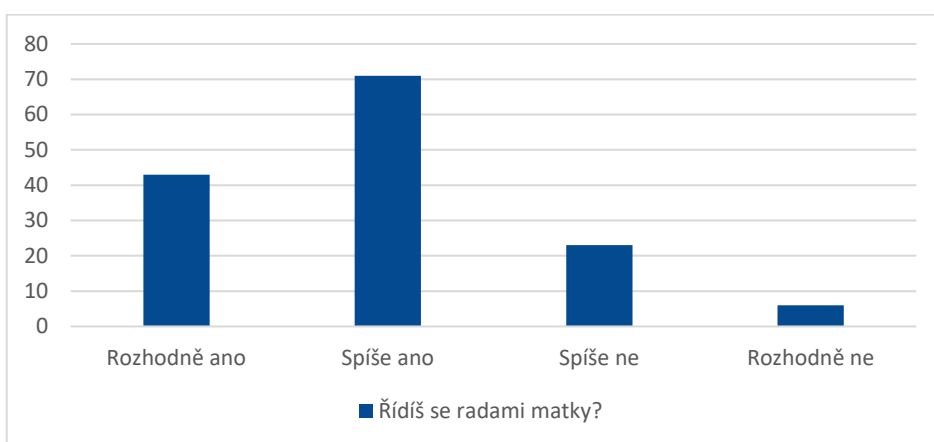
P II, Graf 11: Otec jako vzor (Zdroj: Vlastní data)

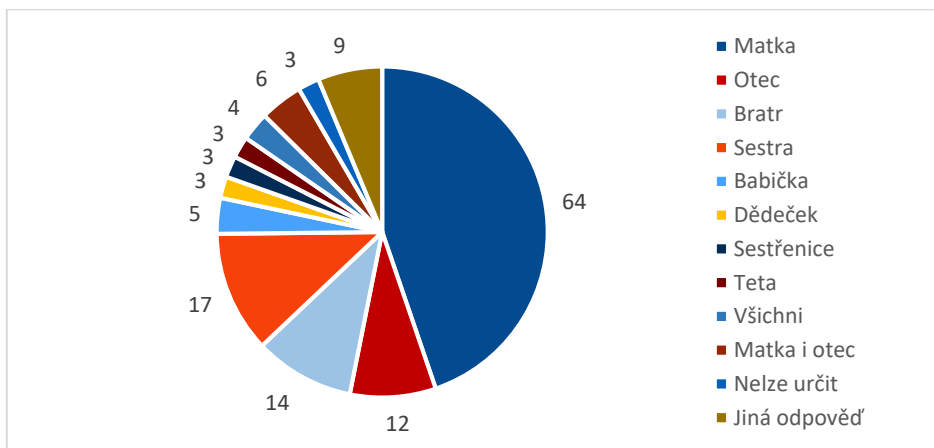
P II, Graf 12: Matka jako vzor (Zdroj: Vlastní data)

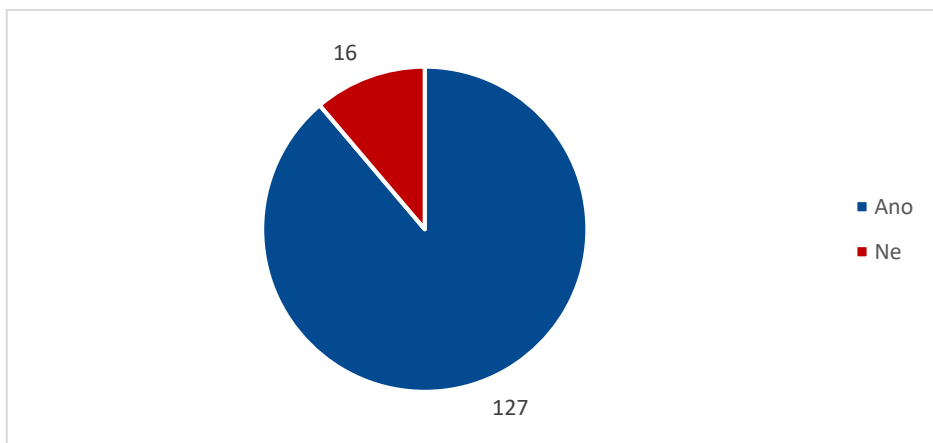
P II, Graf 13: Rady otce (Zdroj: Vlastní data)

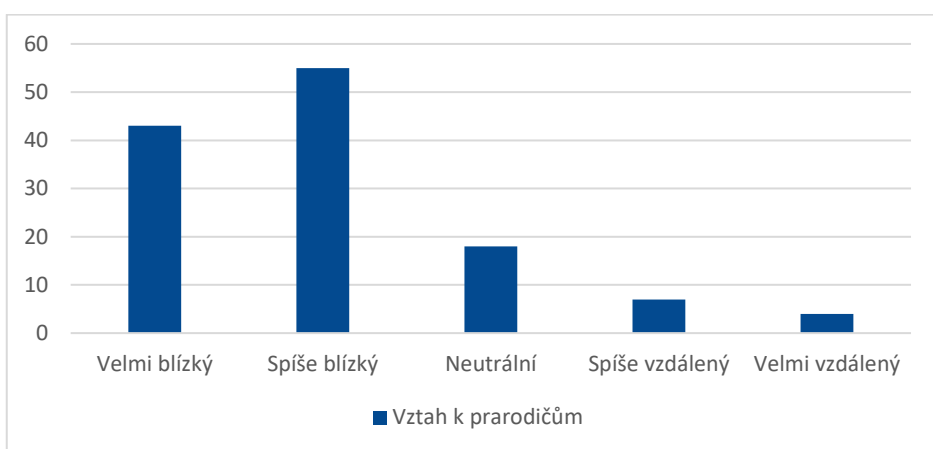
P II, Graf 14: Rady matky (Zdroj: Vlastní data)

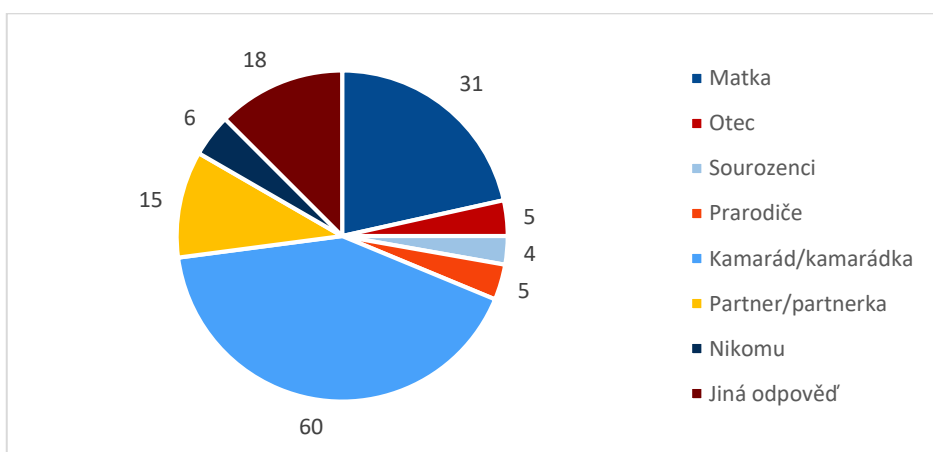
P II, Graf 15: Nejbližší osoba v rodině (Zdroj: Vlastní data)

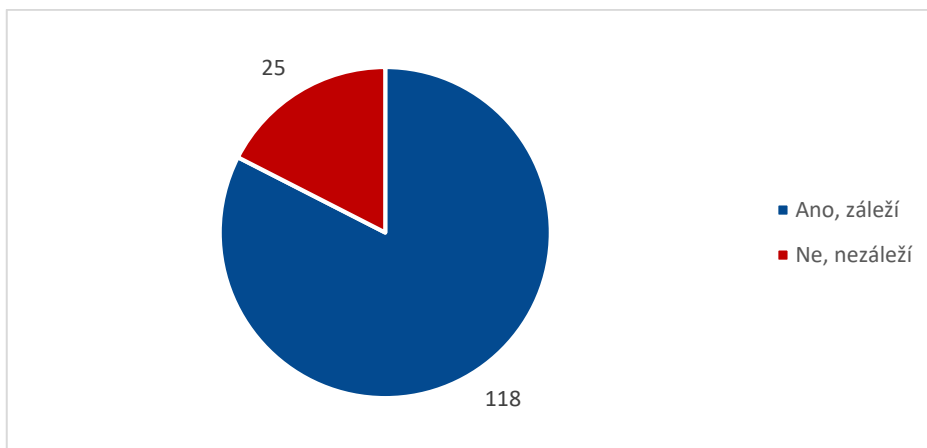
P II, Graf 16: Prarodiče (Zdroj: Vlastní data)

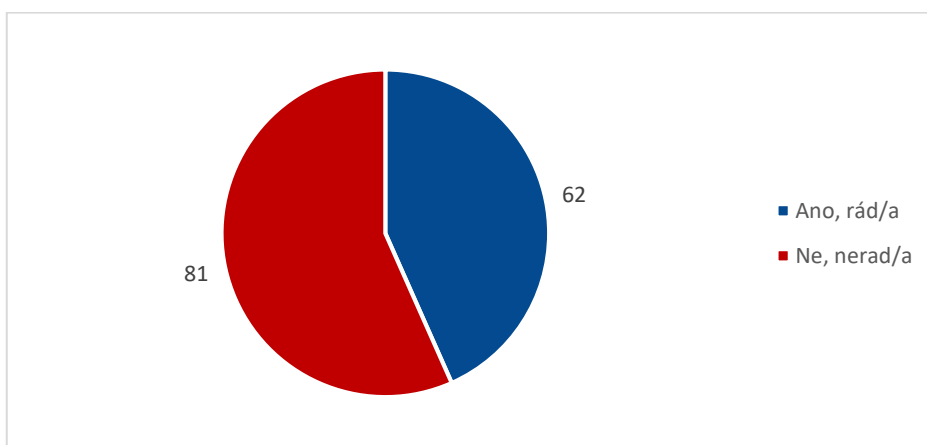
P II, Graf 17: Vztah k prarodičům (Zdroj: Vlastní data)

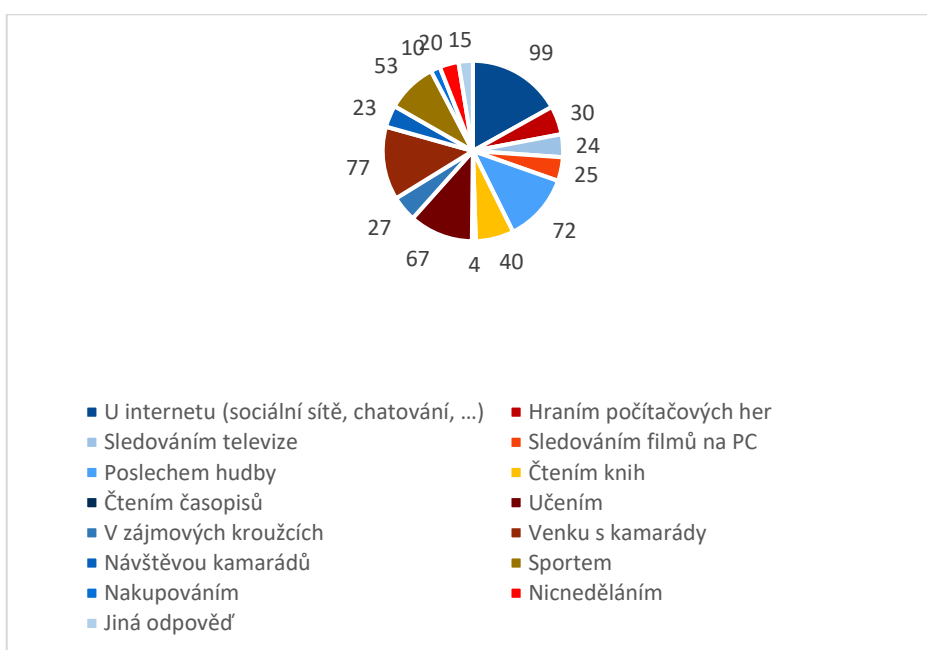
P II, Graf 18: Osoba, které se svěřují (Zdroj: Vlastní data)

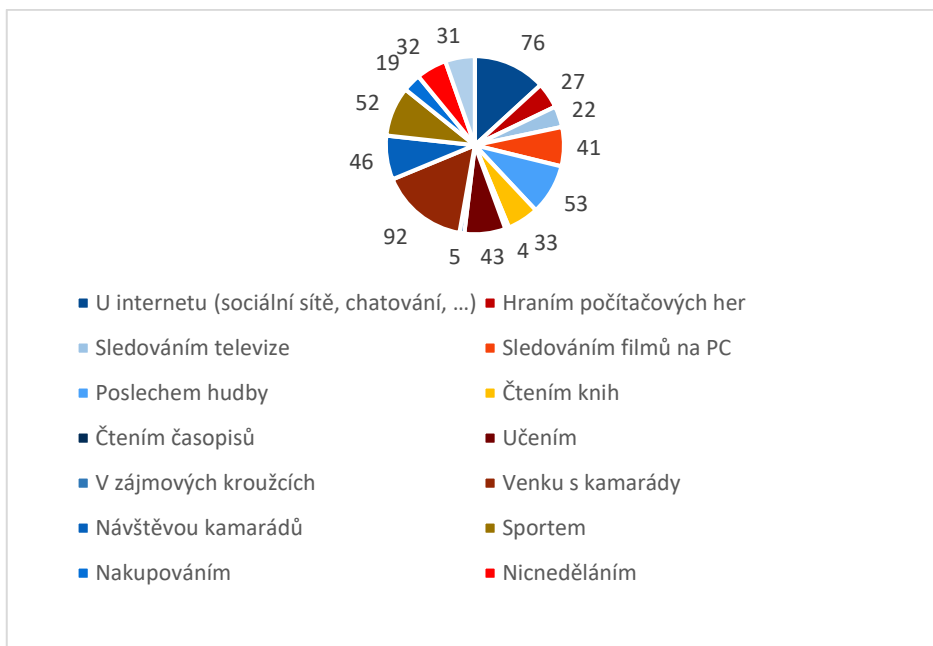
P II, Graf 19: Výsledky ve škole (Zdroj: Vlastní data)

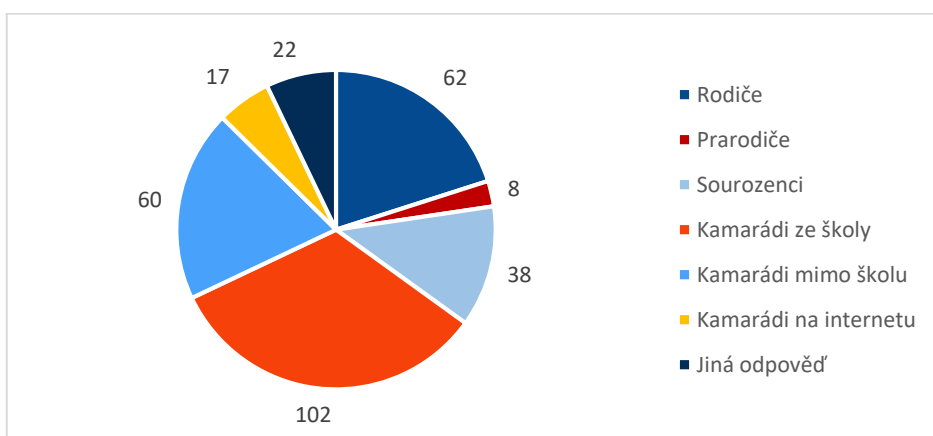
P II, Graf 20: Chodíš rád/a do školy? (Zdroj: Vlastní data)

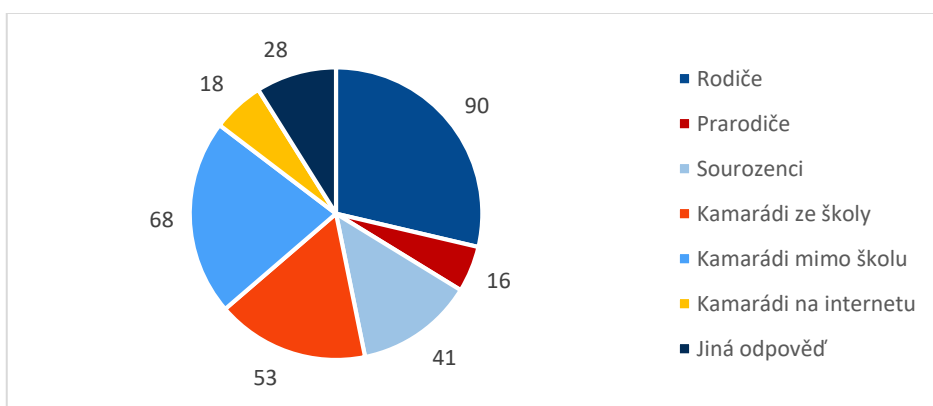
P II, Graf 21: Volný čas ve všední den (Zdroj: Vlastní data)

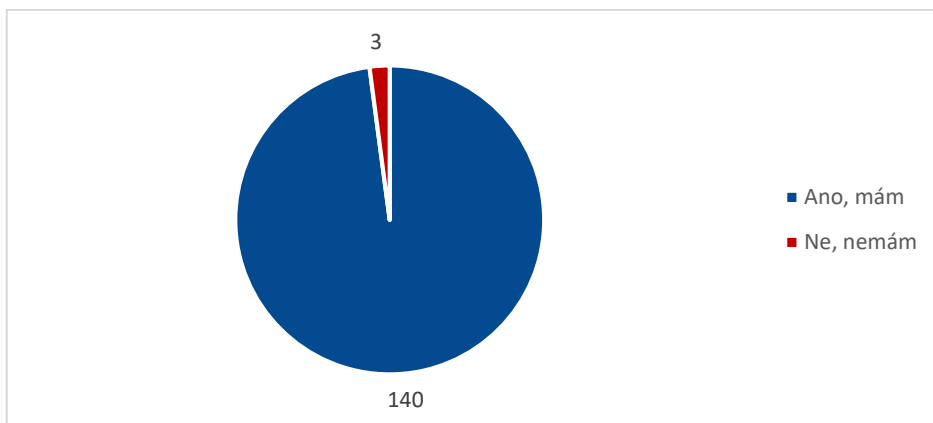
P II, Graf 22: Volný čas přes víkend (Zdroj: Vlastní data)

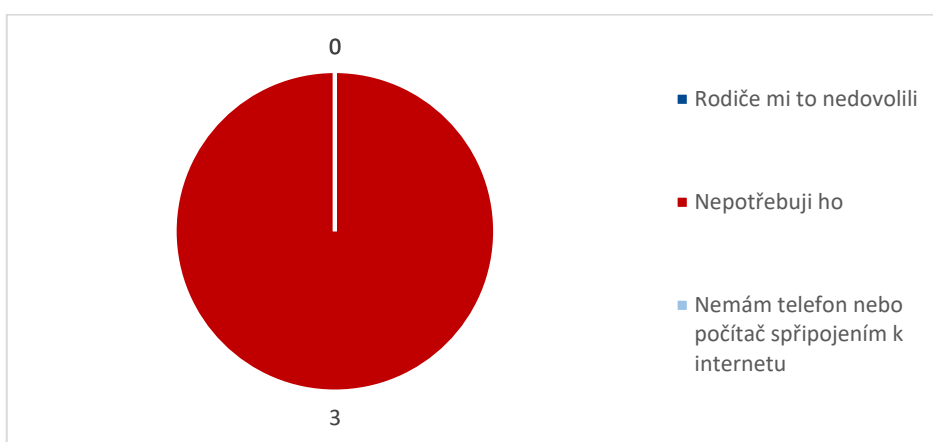
P II, Graf 23: S kým nejčastěji trávíš volný čas ve všední den? (Zdroj: Vlastní data)

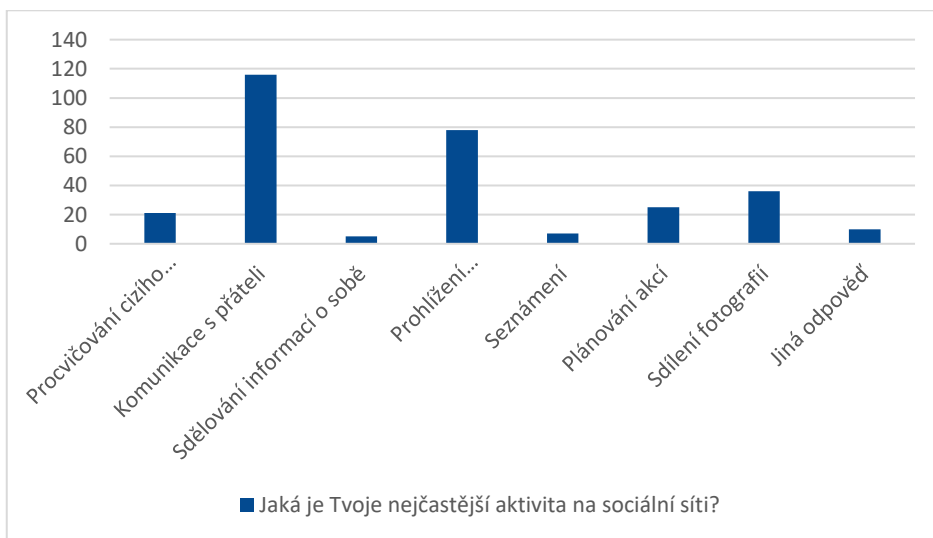
P II, Graf 24: S kým nejčastěji trávíš volný čas přes víkend? (Zdroj: Vlastní data)

P II, Graf 25: Máš profil na nějaké sociální síti? (Zdroj: Vlastní data)

P II, Graf 26: Co je důvodem, že nemáš profil na žádné sociální síti? (Zdroj: Vlastní data)

P II, Graf 27: Nejčastější aktivita na sociálních sítích (Zdroj: Vlastní data)